

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1889.

Andra Kammaren.

N:o 14.

Lördagen den 2 Mars

kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till afgörande förekom Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2 (i samlingen n:o 5) i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anhållan om ändrad lydelse af §§ 15 och 17 i förordningen om eldfarliga oljor m. m. den 26 november 1875.

Om ändring i förordningen om eldfarliga oljor.

I en till utskottet hänvisad motion, n:o 74, hade herr *L. F. Odell* föreslagit, att Riksdagen ville i underdånighet anhålla om sådan ändring af § 15 i nämnda förordning, att i *mindre förråd*, hvilket som hittills skulle utgöra 300 kannor (omkring 785 liter), eldfarlig olja af 1:sta klassen finge ingå till en myckenhet af 80 kannor eller omkring 210 liter; men hemställde utskottet, att förevarande motion icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Ordet begärdes af motionären

Herr *Odell*, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få förutskicka den anmärkningen, att jag ingalunda vill klandra utskottet för det slut, hvartill det kommit. Såsom herrarne torde fiina af betänkandet, har utskottets starkaste motiv för afslag å min motion varit det, att utskottet ansett, att förbrukningen af olja under de senare åren blifvit mindre, och att till följd deraf importen äfven minskats. I anledning af detta utskottets anförande skall jag be att få antydningvis citera några siffror angående införseln af denna vara. De visa, att under år 1885 importerades oljor, fossiler och mineralier till ett quantum af 24,811,000 kilogram, under år 1886 importerades 26,112,000 kilogram, under år 1887 tyckes det minskats något, ty då var det 24,652,000 kilogram, men förra året, 1888, ökades oljeimporten till 27,933,000 kilogram, således nära 28 millioner. De allra senaste officiella uppgifter vi hafva visa, att för innevarande år har redan oljeimporten öfverstigit hela förra årets import med 363,000 kilogram.

Andra Kammarens Prot. 1889. N:o 14.

*Om ändring i
förordningen om
eldfarliga oljor.
(Forts.)*

Det vill af dessa siffror synas, som om utskottets uppgift eller framställning i den framlagda motiveringen icke vore riktig, ty der heter det: »Efter hvad utskottet inhemtat, har förbrukningen och i följd deraf äfven importen af gasolja under de sistflutna åren altjemt nedgått. Detta förhållande har utskottet jemväl fått bekräftadt af sakkunnige affärsmän, med hvilka utskottet satt sig i förbindelse.» Hvad utskottet anfört såsom motiv för sitt afslag, grundadt på sakkunnige affärsmäns uppgifter, tyckes icke hålla riktigt streck med de statistiska uppgifterna angående oljeimporten. Jag föreställer mig, att desse sakkunnige affärsmän äro stadsbor, och såsom vi veta är det stor skilnad på landet och i städerna, der, jemte gas, användes elektriskt ljus och ganska mycket stearinljus, så att olja i allmänhet och gasolja i synnerhet mycket litet användes. Men förhållandet på landsbygden är icke sådant. Jag tror nog, att man på vissa ställen lemnat gasoljeförbrukningen och i stället använder fotogén så mycket mera, men detta är dock ej detsamma som att gasoljeförbrukningen skulle hafva blifvit inskränkt ända derhän, att importen nu enligt utskottets motivering skulle hafva blifvit i nämnvärd mån mindre än den var förr. Deremot tala ju de statistiska uppgifterna. — Utskottet säger vidare, att om det s. k. mindre förrådet af denna i hög grad eldfarliga olja skulle få ökas, skulle derigenom eldfaran blifva större. Detta vore ju en sanning, för den händelse, att samma förhållande skulle ega rum hädanefter som hittills. Men enligt hvad jag i min motion antydt är meningen, att det skulle bli mindre eldfara än hvad det nu är, ty efter nu gällande förordning kunna handlandena få ha en kvantitet på 30 kannor i boden, der vi veta att eldsljus finnes och till och med eldning ofta förekommer. Nu vore meningen — enligt de fackmäns önskan, som gifvit upphof till denna motion — att de skulle uti ett litet magasin eller packbod förvara det föreslagna quantum gasolja samt blott taga in i boden litet, allt efter som för tillfället behöfdes i handeln. I detta lilla magasin skulle man ej heller få gå med något som helst lyse eller elda. Af den kongl. förordningen kunna vi se, att den är tillkommen för att förebygga eldfara genom ett mindre försigtigt behandlingssätt med dessa eldfarliga oljor. Jag tror för min del, att, om ett förslag sådant som detta ginge igenom, skulle eldfaran blifva mindre än hvad den nu är, då de handlande ha tillåtelse att hafva detta enligt nuvarande kongl. förordning tillåtna quantum i sjelfva handelsboden.

Men utskottet säger vidare, att det icke skulle vara välbetänkt att öka denna kvantitet, ty det skulle åtminstone hafva den verkan, att det skulle föranleda en ökad kostnad och svårighet vid brandförsäkring af varulager, hvori eldfarliga oljor inginge. Ja, jag antager, att sådant väl skulle blifva deras ensak, som handla med dessa oljor, och att det ju alltid komme att blifva deras risk. Det har dock utaf en hel del handlande blifvit framställt såsom

en önskan, att det måtte blifva en förändring i ifrågasvarande kongl. förordning rörande denna sak.

Om ändring i förordningen om eldfarliga oljor.
(Forts.)

Nu förhåller det sig så — och det har jag också tagit mig friheten anföra i min motion — att denna eldfarliga olja af första klassen, eller gasoljan, afdunstar ganska betydligt, då den vid inköp skall delas ur de stora kärnen, och detta drabbar naturligtvis i första hand våra smärre handlande ute på landet, men i sista hand dem som skola köpa och betala högre pris. Sålunda: den stora allmänheten, som skall köpa varan, är den som får betala förlusten. Det har slutligen af utskottet blifvit sagdt, att uti min motion icke några fullgiltiga skäl till förändring af de anförda paragraferna förefinnas. Men i det afseendet ber jag att, utom det redan nämnda förhållandet, få erinra om hvad jag här i min motion framställt, nemligen att genom en sådan förändring som den nu ifrågasatta den fördel skulle vinnas, att handlandena kunde på en gång taga hem större förråd än som nu är möjligt. Derigenom skulle transportkostnaden betydligt minskas, inköpspriset följaktligen blifva billigare, och slutligen inköp mindre ofta behövas. Detta är ju åtminstone ett skäl, som synes mig tala för mitt förslag, hvartill kommer, att den ifrågasatta ändringen icke det allra ringaste skulle öka eldfaran, utan tvärtom minska densamma.

Vidare, om man ger akt på innehållet i den kongl. förordningen och särskildt 2 mom. i 20 §, så heter det der: »Åstundar någon att för eget behof på en gång förvara större myckenhet eldfarlig olja, än nu sagdt är, söke tillstånd dertill hos Vår Befallningshafvande, som efter omständigheterna meddelar beslut, om och under hvilka vilkor sådant må tillåtas, dock att i intet fall enskildt förråd må öfverstiga 500 kannor, och att deri ej må ingå eldfarlig olja af första klassen till större myckenhet än 70 kannor.» Herrarne se sålunda, att under vissa förhållanden kan en enskild person till förbrukning få taga in en mycket större quantitet sådan här olja än en handlande enligt nu gällande förordning har rätt att innehafva. När nu så är, så synes det som om man i detta fall borde komma handlandena till hjälp; och då man, som sagdt, icke behöfver riskera någon större eldfara, så kan jag icke för min del finna något skäl, hvarför man bör afslå motionen. Som jag började så vill jag sluta med att säga, att jag vill visst icke klandra utskottet för det slut, hvartill det kommit, ty det kunde icke komma till något annat resultat, då det utgått från antagandet, att oljeimporten blifvit mindre och mindre under de senare åren. Men jag har nu, som jag hoppas, med statistiska uppgifter visat, att förhållandet ingalunda är sådant. Derfor, mine herrar, skall jag våga vördsamt framställa en önskan, om icke detta ärende kunde få återförvisas till utskottet för en mera noggrann behandling.

*Om ändring i
förrådningen om
eldfarliga oljor.
(Forts.)*

Vidare anförde

Herr G. Berg från Eksjö: Jag skall till en början be att få fästa uppmärksamheten på en misskrifning eller ett tryckfel — jag vet icke hvilketdera, ty jag har icke varit i tillfälle att öfvertyga mig derom — som förekommer på fjerde sidan, den raden, som står öfver det första strecket i utskottets betänkande. Der förekommer nemligen en vilseledande uppgift i fråga om motionärens yrkande, i det sista siffran »omkring 200 liter» bör utbytas emot siffran »210 liter.»

För att nu bemöta hvad motionären har anført och till en början vända mig mot det första skälet han framhållit, så har han satt i tvifvelsmål utskottets uppgift derom, att importen af gasolja under de sista åren altjemt nedgått. Jag ber få nämna, att några exakta officiella uppgifter i den vägen icke kunna erhållas, enär alla eldfarliga oljor äro uti tulljournalerna förda under samma rubrik. Sålunda sammanföras de oljor, som äro att hänföra till första klassen, eller de mycket eldfarliga, med dem som räknas till andra klassen, eller de mindre eldfarliga. Att totalsumman af importen af dessa oljor har ökats, har icke undgått utskottets uppmärksamhet, men då utskottet icke kunnat få några officiella uppgifter angående den del af dessa oljor, som vore att hänföra till de mera eldfarliga, hade utskottet icke att välja någon annan väg än att höra sig för hos sakkunnige män, och dessa hafva bekräftat det förhållande, som utskottet framhållit.

Det har dessutom synts utskottet ganska äfventyrligt att tillstyrka ett sådant förslag som det, att det s. k. mindre förrådet af eldfarliga oljor af första klassen finge ökas från 30 kannor till 80 kannor. Dessa oljor äro så ytterst eldfarliga, att det har förefallit utskottet, som skulle det vara mycket vådligt att låta ett sådant mindre förråd, hvilket får förvaras i vanlig handelsbod, innehålla ett så stort belopp som 80 kannor.

Detta skäl har utskottet framhållit ur det allmännas synpunkt. Ett andra skäl är åter det, att om motionärens framställning vunne framgång, så skulle detta, enligt hvad utskottet antagit och hvarpå det äfven fått bekräftelse, föranleda ökade kostnader och svårigheter vid brandförsäkring, något som skulle lända till varu-egarens egen nackdel.

Öfvergår man åter till motionärens förslag om förändring af § 17, så finner man, att vår nuvarande lagstiftning innehåller en mycket skarpt och distinkt uppdragen skilnad mellan »det större» och det mindre »förrådet». Genom motionärens förslag blefve deremot denna skilnad ganska svår att bestämma. Motionären föreslår nemligen, att en del af dessa eldfarliga oljor i mindre förråd skulle få förvaras i vanlig handelsbod eller uti en i dess omedelbara närhet belägen packbod, och återstoden uti annat, från handelsboden afskildt magasin eller annat lämpligt förvarings-

rum. Skilnaden mellan denna »packbod» och detta »magasin eller annat lämpligt förvaringsrum» har synts utkottet så svag och så svår att uppdraga, att utskottet icke tvekat att förorda bibehållandet af nu gällande förordning.

På dessa skäl tar jag mig friheten hemställa, att kammaren måtte bifalla hvad utskottet föreslagit.

Herr Jonsson i Myre: Herr talman! Motionären har i sitt anförande bland annat föreburit, att oljeimporten har ökats på de senare åren. Såsom utskottet har påpekat, har importen af gasolja under de sist förflutna åren alltjemnt nedgått, deremot har importen af fotogén, som numera mest förbrukas, ökats. Det besynnerliga i motionärens förslag är, att han vill nedsätta det tillåtna maximibeloppet af fotogén i mindre partier och öka beloppet i fråga om gasolja. Men min åsigt är, att förhållandet snarare borde vara tvärtom, då förbrukningen af gasolja är obetydlig, hvaremot är för år förbrukningen af fotogén ökats. Jag anser det därför olämpligt att höja maximibeloppet af gasolja och deremot sänka det i fråga om mindre eldfarliga oljor eller fotogén.

Skulle emellertid de olägenheter motionären påpekat vara särskildt tryckande på en eller annan ort, så förefinnes redan nu en möjlighet att få dessa afhjelpa. Jag ber att i det hänseendet få fästa uppmärksamheten på § 15 i förordningen om eldfarliga oljor, der det stadgas: *Större förråd* må innehålla 1,000 kannor, och kan med Vår Befallningshafvandes tillstånd få, derest omständigheterna dertill föranleda, ökas till 2,000 kannor, dock att eldfarlig olja af 1:sta klassen icke må i sådant förråd ingå till större myckenhet än 200 kannor i förstnämnda och 400 kannor i sistnämnda fall. Jag tror således, att på de orter, der en tillökning vore erforderlig och framställning derom göres till Konungens befallningshafvande, tillstånd dertill kommer att lemnas. På andra orter kan det deremot vara olämpligt. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag och instämmer för öfrigt uti hvad utskottets ärade ordförande anförde.

Härmed var öfverläggningen slutad; och sedan herr talman framställt proposition å de olika yrkandena om bifall till utskottets hemställan och om återremiss, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 2.

Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1 (i samlingen n:o 6) i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om debitering, uppbörd och redovisning af utskylder till byggande och underhåll af tingshus och häradsfängelse blef härafter föredraget, dervid utskottets hemställan af kammaren bifölls.

Om tillägg till
15 § folkskole-
stadgan.

§ 3.

Härefter föredrogs kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3 (i samlingen n:o 7) i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om tillägg till 15 § i gällande folkskolestadga. Med föranledande af en af herr A. Svensson i Bossgården, med hvilken herr E. Fredholm instämt, inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 42, hemställde utskottet i detta sitt utlåtande,

att Riksdagen ville besluta skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes meddela sådana bestämmelser, att skolrådet må erhålla rätt att, efter inhemtande af vederbörande inspektörs yttrande, så anordna undervisningstiden, att undervisningen må kunna fortgå utan det nu stadgade uppehållet af minst en timme mellan för- och eftermiddagsläsningen.

Ordet lemnades till

Herr Wretlind, som anförde: Jag anser denna motion och detta utskottsbetänkande vara af särdeles stor vikt, hvarför jag ber om ursäkt, om jag på en stund egnar dem litet närmare uppmärksamhet.

I ett föregående utlåtande af utskottet här om dagen hafva vi sett, att utskottet icke sätter synnerligt stort värde på *helsoläran* såsom undervisningsämne i skolan. Man kan säga, att man i det nu föreliggande betänkandet finner en förklaring af utskottet derpå. Ty här synes det, som om utskottet icke heller hade synnerligt intresse för *helsovården* i folkskolan. Ja, jag vågar säga, att detta utlåtande visar, att utskottet hyser så pass motsatta åsichter emot hvad hygienici mena vara rätt och tillbörligt, att utskottet behöfde sjelf undervisas i helsoläran — ja ledsamt nog, *alla* dess medlemmar, samt och synnerligen; ty det fins ingen af dem, som reserverat sig. Hygienici mena verkligen, att helsovården i skolan behöfver sträcka sig längre än så, att barnen icke äro våta om fötterna, och att de få frisk luft m. m. såsom vi här om dagen hörde.

Det är framför allt af vikt, att man har hygienisk omtanke om skolorngdomens hjernor. Det är en lag för människokroppen, hvilken gäller så väl yngre som äldre, nemligen att det behöfves omvexling mellan arbete och hvila för alla organ. Men det är intet organ, för hvilket den regeln är så vigtig som just hjernan. Det finnes intet organ, som så lätt blir öfveranstängdt som just detta. Och det är också en sanning, att omvexling mellan arbete och hvila behöfves mera för yngre än äldre, mera för barn än för andra.

Den läroverkskomité, som nedsattes för några år sedan och som afgaf sitt betänkande år 1885, har också genom de vidlyftiga

statistiska undersökningar, den gjort, ådagalagt att i samma mån en viss medelarbetstid öfverskridits vid våra läroverk, i samma mån har sjukligheten ökat vid ifrågavarande läroverk. Vid elementarläroverken har, såsom herrarne veta, under senare åren varit en strid mellan olika önsknings rörande förmiddags- och eftermiddagsläsningen. Dervid har dock med eftermiddagsläsning menats läsning efter kl. 3 på dagen. Lärarne hafva haft intresse af att sammanföra undervisningen på förmiddagen för att få en samlad hvilostund på eftermiddagen. I stora städer har det äfven ur andra synpunkter varit af intresse, att skolungdomen icke skulle behöfva gå ut på eftermiddagen till skolan. Därför hafva många olika förslag framställts, och många olika försök och experiment hafva blifvit gjorda i det hänseendet.

Läroverkskomitén lemnar i sitt betänkande i nämnda hänseende följande upplysning: »Enligt 1820 års skolordning lästes alla förmiddagar i veckan 4 timmar, med 1 timmes uppehåll efter de två första, och 4 eftermiddagar i veckan 2 timmar. År 1856 års läroverksstadga medgaf, att 3 lärotimmar finge följa omedelbart på hvarandra, och den anbefalde ej eftermiddagsläsning. Enligt 1859 års stadga fingo ej mer än 6 timmar användas till undervisning samma dag. Efter 2 timmars fortsatt arbete på lärorummet skulle minst 1 timmes uppehåll göras; dock kunde äfven 3 lärotimmar få följa på hvarandra, om så väl före som efter deras slut minst 2 timmars ledighet lemnas lärjungarne.»

Sedermera blef, i öfverensstämmelse med 1874 års skolkomités förslag, i nu gällande stadga af 1878 eftermiddagsläsningen införd såsom lag i de 5 nedre klasserna, så vida ej Kongl. Maj:t på grund af särskilda förhållanden medgäfvit undantag. Endast i klasserna öfver den femte skulle 3 lästimmar få följa omedelbart på hvarandra. Men 3 timmars fortsatt arbete skulle efterföljas af minst 2 timmars ledighet; dock kunde af denna ledighet en half timme användas till gymnastik eller sång.

Således medgifver elementarläroverksstadgan än i dag icke mer än 3 timmars läsning i omedelbar följd; derefter skall 2 timmars uppehåll komma. »Att man» — säger läroverkskomitén eller professor Key, som skrifver detta —» då 3 timmars undervisning förekommer i skolan, bör, så vidt möjligt är, söka för den mellersta timmen inlägga ett ämne, som så litet som möjligt anstränger tankeverksamheten, sålunda helst, när så ske kan, ett öfningsämne, torde knapt här behöfva påpekas. Vid uteslutande förmiddagsläsning i skolan gäller det emellertid att bereda en så stor fri mellantid, att lärjungarne kunna så väl i lugn intaga en kraftig måltid som äfven egna minst en timme åt lekar och rörelser i det fria.»

Så skrifver läroverkskomitén. Man kan nu må hända invända, att det här var fråga om äldre barn. Men det anmärkningsvärda är just, att komitén anser en utsträckning af arbetstid särdeles

Om tillägg till
15 § folkskole-
stadgan.
(Forts.)

Om tillägg till
15 § folkskole-
stadgan.
(Forts.)

farlig just för de yngre barnen. På ett annat ställe i komiténs utlåtande, sid. 638, heter det nemligen: »Betrakta vi resultatet af den statistiska undersökning af *arbetstidens inflytande* på helsestillståndet, som gjorts för stockholmsläroverken med deras likartade sociala och allmänna hygieniska förhållanden för lärjungarne, så finna vi, att, då alla lärjungar för samma linie hopräknas, detta inflytande starkast framträder på den gemensamma linien, det vill säga *för de 3 högsta klasserna*, och bland dessa visar det sig, då hvarje klass tages för sig, starkast för 1:sta och 2:dra klasserna, alltså för de spädate lärjungarne.» Vidare heter det: »Gå vi nu till undersökningen öfver lärjungarnas oförmåga att i de olika klasserna följa med den undervisning, som lemnas dem, en undersökning, helt och hållet grundad på lärarnes egna uppgifter, så finna vi, att det »alldeles afgjordt framträder, att svårigheten att följa med undervisningen i allmänhet, om vi fränse ett par klasser på reallinien, är störst *i de 3 lägsta klasserna*.»

Således lägger läroverkskomitéen särdeles stor vikt på, att för de lägsta klasserna arbetstiden icke utsträcker. Och dock har aldrig vid dessa läroverk varit fråga om mer än 3 timmars arbetstid i streck; här är deremot fråga om 5 timmars.

En senare skolkomité, flickskolekomitéen, som afgaf betänkande förlidet år, säger på sid. 189: »Nödvändigt är, att förmiddagsarbetet afbrytes af minst en timmes lång rast, och att denna icke får användas till annat ändamål än till måltid, hvila och lek.»

Vi se således, att dessa två komitéer äro i det ifrågavarande hänseendet ganska ense. Och skälet till att de önskat ett så långt uppehåll på förmiddagen har varit just det, att undervisningen bör afbrytas genom hvila och för intagandet af en ordentlig måltid.

I folkskolorna är det vanligt, att man lemnar blott 10 minuters rast efter hvar timme. Genom detta förslag, som nu föreligger, skulle alltså undervisningen i folkskolorna på landet upptaga 6 timmars nästan oafbruten läsning. Beräknar man så en timme för vägen till och en timme för vägen från skolan, så skulle det blifva sju timmar, under hvilka barnen icke skulle få tid att intaga en ordentlig måltid. Nu nämner visserligen utskottet såsom ett skäl för sin hemställan, att barnen skulle komma tidigare hem och få en ordentlig måltid af lagad mat. Men det är bättre att få någon mat än ingen mat alls. Det är alldeles för lång tid för barn i en ålder af 7—10 år att under hela 7 timmar icke få någon annan mat än en smörgås, som de kunna kasta i sig på en 10 minuters rast.

Nu säger visserligen utskottet, att i folkskolorna på landet läses oftast endast hvarannan dag. Det är sant. Man kan också tillägga, att de ofta läsa blott 4 månader på året, i elementarläroverken deremot 8 månader. Det är nog bra; ty det kan möjligen göra, att barnen på de lediga dagarne och månaderna kunna hemta sig från den öfveranstängning, som *måste* blifva en

följd af 5 timmars läsning i streck, så vida lektionerna skötas ordentligt, så att barnen icke förstöras för iver.

Men vi måste se saken äfven ur en annan synpunkt: den *pedagogiska*. Det är omöjligt, att ett barn skall under 5 timmar kunna egna oafbruten uppmärksamhet åt lärarens undervisning eller följa med ordentligt. Jag hemställer, huru många af herrarne här sitta under 5 timmars plenum och höra på oafbrutet och på sin höjd taga sig en tio minuters rast hvar timme. Under ett sådant plenum tror jag åtskilliga rasta antingen i sammanbindningsbanan, i tidningsrummen, eller på restaurationen, der de kunna skaffa sig annan vederqvickelse än den skolbarnen få. Och de i kammaren närvarande höra dessutom visst icke alltid med odelad uppmärksamhet på föredragen. En lärare skulle förvisso icke tillåta sådant prat i skolsalen, som man ofta här får höra. Der vankas det annat än mat och dylik traktering, om barnen icke höra på.

Dessutom hafva vi skyldighet att se denna fråga icke blott från barnens, utan äfven från lärarnes sida. Jag beklagar, att i det utskott, som afgifvit utlåtandet, sitta äfven två lärare. Men jag skulle tro, att ingendera af dem någonsin under en längre tid haft till uppgift att läsa 5 timmar i sträck, dag ut och dag in. Om de hade försökt att så hålla på ett par månader med 5 timmars lektion efter hvarandra, den ena dagen efter den andra, skulle de kanske skrivit utlåtandet annorlunda än nu skett. Resultatet för en lärare, som så skall arbeta, måste blifva antingen att en eller annan lektion blir dåligt skött, eller också att han blir verkligt öfveranstängd. Ty det är skilnad på en lärares arbete och på t. ex. en s. k. dagsverkares arbete. Och det är skilnad på att hafva 5 timmars strängt intellektuelt arbete *i sträck* och att få en eller annan timmes rast deremellan. Man ser också i synnerhet lärarinnor ganska ofta blifva brutna till helsan i förtid och odugliga att sköta sin tjänst såsom lärarinnor. Kanske beror detta derpå, att fruntimmer i allmänhet taga sina embetspligter på ett samvetsgrannare sätt än männen. Jag vill härmed icke alls klandra männen; men qvinnorna taga ofta arbetet på ett *öfverdrifvet* samvetsgrant sätt, och det är därför som *de* ofta stupa i förtid.

Jag kommer nu till den frågan, hvilken fördel man skulle vinna genom att anordna 5 timmars oafbruten läsning efter hvarandra. Utskottet har sagt, att skolgången skulle blifva regelbundnare och att erfarenheten också visat, att på somliga ställen så verkligen är förhållandet. Men hvad bevisar det, om så är fallet? Det bevisar på sin höjd, att föräldrarne äro lika oförståndiga som utskottet och icke förstå, att barnen blifva förstörda genom en sådan läsordning, som här ifrågasatts.

Det anfördes vidare såsom skäl för motionen, att barnen skulle få mera tid att egna sig åt arbete i hemmen. Jag tror,

Om tillägg till
15 § folkskole-
stadgan.
(Forts.)

Om tillägg till
15 § folkskole-
tadgan.
(Forts.)

att till det arbete, som barnen i folkskoleåldern få utträtta i hemmen, de nog få tillräcklig tid, om de också tillbringa 6 timmar dagligen i skolan hvarannan dag och under några månader på året. Härvid vill jag ock erinra om, att förhållandet icke sällan är sådant, att barnen på landet blifva kroppsligen förstörda genom att de i hemmen utsättas för allt för ansträngande kroppsarbete, att så lunda åtskilliga barn både stanna i växten, få sneda ben och plattfötter och få sina lemmar förstörda på åtskilliga andra sätt, just därför att de utsättas för *allt för tungt* kroppsarbete, innan de äro fullt utvecklade i kroppsligt hänseende. Jag tror därför, att om barnen få tillfälle till omvexling mellan sitt arbete i skolan och hemmen, skulle detta vara till gagn för både barnen, föräldrarna och samhället.

Dessutom ville jag påpeka det märkliga förhållandet, att här icke är fråga om att införa något nytt, som eljest är omöjligt att åvägabringa. Ty det finnes ju redan nu möjlighet att erhålla 5 timmars undervisning i streck i en folkskola, blott man gör sig det omaket att gå in till Kongl. Maj:t för att få medgifvande dertill, och om verkligen någon liten svårighet finnes för att få ett sådant medgifvande, hvilket måste anses för någonting abnormt, som icke bör få förekomma annat än i högst ovanliga fall, så tror jag, att detta verkligen är till sakens fromma.

Förslaget innehåller, att förändringen icke skulle få ifrågakomma annat än då skolråd och församlingar i samråd med inspektören funno det fördelaktigare att låta den dagliga undervisningen fortgå i sammanhängande följd. Det kan ju tyckas, att det skulle vara en särdeles kraftig hållhake, att inspektören måste vara med. Men det står icke uttryckligen sagdt, att han skall gifva sitt medgifvande; det står blott: »i samråd med inspektören.» Dessutom vill jag erkänna, att jag för min del icke är så synnerligen viss derpå, att folkskoleinspektörerna alltid tillräckligt öfvervaka folkskolans intressen i hygieniskt afseende. Jag tycker mig hafva skäl till det påståendet, blott jag tar något i betraktande folkskolehusens beskaffenhet på landsbygden. Jag har sjelf personligen tagit notis om sådana, så ofta jag varit i tillfälle dertill, och de hafva långt ifrån alltid tillfredsställt hygienens fordringar, utan hafva tvärtom enligt regeln alls icke gjort det. Och det har dock ofta endast varit ganska små förändringar, som behöfts, så att man alls icke behöft bygga nytt skolhus. Det har t. ex. stundom icke behöfts annat än insättande af ventiler i väggarna. Detta kunde folkskoleinspektörerna gerna hafva framhållit, och huru det kunnat utföras utan stora kostnader. Men så har, ty värr, icke skett.

Jag har i min hand ett utdrag ur en embetsberättelse af en distriktsläkare, som i sitt distrikt på vestkusten egnat särskild uppmärksamhet åt folkskolorna. I sin berättelse till medicinal-

styrelsen förlidet år har han detaljeradt beskrifvit 8 folkskolor i sitt distrikt.

Det är naturligtvis icke en enda af dessa lokaler, som fullt motsvarar de anspråk, som man enligt hygienens lagar för närvarande kan ställa på en folkskolelokal; men olikheterna kunna ju vara större eller mindre för olika skolor. Jag vill påpeka ett exempel ur hans beskrifning. Då det kräfves ett utrymme af 6 à 7 kubikmeter luft för hvarje elev i en skolsal, fans det bland dessa 8 skolor *en*, der utrymmet icke var hälften så stort. Och i blott *två* fans det ventiler vare sig i fönster eller väggar, i de andra icke. Och just i de skolor, som voro minst och sämst, saknades de; i de två största fans ventilation. Detta är nu blott *ett* exempel bland många, som visa, att intresset för att få folkskolelokalerna apterade efter hygieniska lagar är ganska litet. Jag föreställer mig ock, att om blott folkskoleinspektören hade påpekat, att der behöfts ventiler, hade nog skolstyrelsen låtit insätta sådana.

Folkskolestadgan föreskrifver, »att den dagliga läsetiden icke skall utsträckas i folkskolan öfver 6, i småskolan öfver 5 timmar, att mellan de särskilda timmarna ett tjenligt afbrott skall ega rum samt att mellan förmiddagens och eftermiddagens lärotimmar bör lemnas längre ledighet, hvilken med hänsyn till förhållandena under olika årstider och på olika orter bör utsträckas till en eller två timmar.» Detta är just, hvad jag menar, att man rimligtvis bör kunna begära; och det är alls icke för mycket begärdt.

Jag skall för närvarande inskränka mig till hvad jag nu har sagt. Jag anser, att folkskolebarnen å landet behöfva lika väl som barnen i städerna uppmärksammas i hygieniskt afseende. Det är visserligen sant, att helsotillståndet på landsbygden på det hela taget är bättre än i städerna, beroende på åtskilliga förhållanden, och det är ock sant, att folkskolebarnen på landet därför lättare kunna stå emot helsovidriga inflytelser än i städerna. Men det hindrar icke, att äfven bland dem klenare barn kunna duka under för orimliga stadganden i skolordningen. Jag anser det därför synnerligen otillständigt af Riksdagen att sätta så att säga sitt sigill eller sin stämpel på ett sådant stadgande, som här föreslagits.

Jag vill därför på det bestämdaste yrka afslag på motionen och på utskottets hemställan.

Härefter yttrade:

Herr Redelius: Jag har begärt ordet för att hemställa om en liten redaktionsförändring i utskottets kläm, för den händelse kamraren skulle vara benägen att antaga densamma. Jag anser nemligen icke tillfyllestgörande, att endast folkskoleinspektören får yttra sig öfver det förslag i frågan, som skolrådet kan under-

Om tillägg till
15 § folkskole-
stadgan.
(Forts.)

ställa honom, utan anser också nödvändigt, att äfven domkapitlets *bifall* erhålles. Ty det kan ju icke förnekas, att icke skäl finnas mot förändringen och för det stadgande, som nu är gällande.

Klämmen borde alltså lyda: att Riksdagen ville besluta skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes meddela sådana bestämmelser, att skolrådet må erhålla rätt att, efter inhemtande af vederbörande inspektörs yttrande, *och efter domkapitlets medgifvande* så anordna undervisningstiden, att undervisningen må kunna fortgå utan det nu stadgade uppehållet af minst en timme mellan för och eftermiddagsläsningen.

Herr Bergman: Det synes mig, som om den förste talaren gjort ifrågavarande sak större än den både är och behöfver vara. Här är ju icke alls fråga om att föreslå någon förändring i eller något upphäfvande af det stadgande som redan finnes, utan det är blott meningen att bereda tillfälle för dem, som anse det fördelaktigare, att kunna ordna undervisningen på något olika sätt. Skolstadgan föreskrifver visserligen, att undervisningen i folkskolan skall upptaga högst 6, i småskolan högst 5 timmar. Men på många ställen är undervisningen, i enlighet med den af Kongl. Maj:t utgifna normalplanen, som afser att vara en vägledning och rådgifvare för skolråd och skollärare, ordnad på det sätt, att vissa dagar i veckan läses endast 4 timmar. Så finnes i normalplanen ett förslag till läsordning, upptagande 26 timmars undervisning i veckan eller 5 timmars läsning 2 dagar i veckan och 4 timmars läsning de öfriga 4 dagarne. Det finnes intet, som hindrar ett skolråd eller en skollärare att låta läsningen ega rum 4 dagar i veckan mellan kl. 8—12. Men deremot är det ej läraren tillåtet att läsa mellan kl. 9 och kl. 1. Om han läser dessa fyra dagar 4 timmar om dagen och börjar kl. 9, får han ej hålla på längre än till klockan 12. Då måste han göra ett uppehåll på 1 eller 2 timmar, hvarefter den återstående fjerde timmens undervisning följer. Barnen måste således vara i skolan från kl. 9—2 för att medhinna dessa 4 timmars undervisning, i stället för att de kunnat sluta kl. 1. Jag för min del kan icke se annat, än att det på flera ställen, der skolrådet och skolläraren anse att det vore lämpligt att på annat sätt ordna undervisningen, också vore till icke ringa fördel att så kunde ske, utan den långa omvägen till Kongl. Maj:t.

Talaren har också ordat om det ytterst ansträngande uti att sysselsätta barnen så många timmar å rad. Ja, det vore naturligtvis för mycket, om man skulle sysselsätta dem 5 timmar å rad. Men jag ber att få på peka, att det behöfves blott 4 timmars läsning, icke mera. Derjemte är det, åtminstone enligt min

erfarenhet, vanligt, att hvarje lektion räcker endast 45 minuter, hvarpå följer 15 minuters rast. Vidare är det icke endast läseämnen, som upptaga hela tiden, utan i undervisningen ingå jemväl öfningsämnen, upptagande någon eller några timmar om dagen, såsom välskrifning, teckning och sång, varierande med läseämnena. Om nu barnen hafva 45 minuters innanläsning, 45 minuters välskrifning, 45 minuters räkning och 45 minuters undervisning i sång, så tror jag ej, att de för den skull behöfva blifva öfveransträngda. Dessutom är undervisningen i de flesta folkskolor mindre ansträngande derigenom, att lärarne i dessa skolor ofta hafva mer än en afdelning samtidigt att sysselsätta. Medan den ena afdelningen undervisas i något läseämne, får den andra sysselsätta sig med räkning eller skrifning. Jag tror derför, att undervisningen icke behöfver vara så synnerligen ansträngande, och i allmänhet är den det ej heller.

Särskildt förefaller det mig, som om det under den mörka årstiden på många orter kunde vara fördelaktigt att kunna så ordna sin undervisning, som här föreslagits. Ty jag tror, att det på många ställen inträffar, att barnen gå hemifrån, då det är mörkt, och komma hem, då det är mörkt. Om man deremot finge sammanföra undervisningen på förmiddagen, kunde de komma hem, medan ännu det vore dager.

Vidare är det intet, som hindrar skolrådet att så ordna undervisningen, att den fortgår icke 8 månader, utan 9, ja 9½ månader om året; såsom det också sker på flera ställen. Deraf följer, att man, för att fullgöra skolstadgans föreskrifter, icke behöfver läsa så många timmar om dagen, utan kan nöja sig med ett mindre antal. Men om undervisningen måste för en eller två timmar afbrytas kl. 12, så går det icke an att få den afslutad så tidigt som jag nyss nämnde. Om man deremot finge läsa mellan kl. 9 och 1, så kunde det låta sig göra. Som sagdt, det är icke fråga om att göra någon egentlig förändring uti gällande stadgande, utan endast att lemna medgifvande åt de skolråd, som anse det fördelaktigt att ordna undervisningen på det af motionären angifna sätt utan att först behöfva göra framställning derom hos Kongl. Maj:t, vare sig att en sådan anordning skulle gälla under hela året eller under en viss årtid. Derpå går motionärens förslag ut. Det är heller intet annat utskottet hemställt.

Hvad jemförelsen med de allmänna läroverken beträffar, så hör det egentligen icke till frågan, men jag skall dock be att få yttra några ord med afseende på ett förhållande, som talaren omnämnde. Det är föreskrifvet, att undervisningen vid dessa läroverk icke får räcka mer än 3 timmar å rad med mindre efter dessa 3 timmars arbete följer ett uppehåll på 2 timmar. Det skulle emellertid vara af intresse att få veta, om det finnes ett enda läroverk i Sverige, der lärjungarne verkligen äro lediga från undervisning dessa 2 timmar. Jag tror icke, att det skall finnas

*Om tillägg till
15 § folkskole-
stadgan.
(Forts.)*

Om tillägg till
15 § folkskole-
stadgan.
(Forts.)

ett enda sådant. De läsa 3 timmar. Så följer en timmes frukostlof; men för öfrigt användes den föreskrifna ledigheten till gymnastik, sång o. d. Dessutom torde en hvar veta, att frukostlofvot ofta begagnas till öfverläsning af lexor. Således äro lärjungarne upptagna först i 3 timmar, sedan i 2 och derpå i ytterligare i 2 timmar. Jag tror därför, att förhållandena vid elementarläroverken icke kunna åberopas såsom något stöd alls.

Vidare har motionären — och utskottet har instämt i hans yttrande der vid lag — trott, att det skulle kunna vara fördelaktigt, att barnen finge hjälpa till litet hemma också. Der de icke läsa mer än hvarannan dag, kan ju detta ske de dagar då de äro lediga. Der kan sannolikt icke undervisningen ordnas så, att de få alla lästimmar i sammanhängande följd, utan der måste undervisningen fortgå 5 à 6 timmar; och det är gifvet, att denna tid måste delas. Men der läsningen fortgår hvarje dag, ser jag intet hinder, att undervisningen kan ordnas på sätt utskottet föreslagit. Om barnen komma hem kl. $\frac{1}{2}$ 2, ser jag intet ondt i, att de hjälpa föräldrarna på eftermiddagen. Atminstone skulle det vara märkvärdigt, om resultatet af sådant deltagande i kroppsarbete skulle blifva så betänkligt, som den ärade talaren antydde, att de skulle blifva både sneda och annat dylikt.

Jag tror därför, att, om man inskränker frågan till hvad den är afsedd att vara och hvad den är och hvad motionären velat den skall vara, den föreslagna rättigheten för skolråden ej skulle lända någon till skada, utan snarare vara till stort gagn. Och jag ber att få nämna, att det är många orter i vårt land, der undervisningen i folkskolan är förlagd till förmiddagen. I Stockholm har under 25 års tid undervisningen fortgått blott på förmiddagen, och den eftermiddagsläsning, som förekommer, är afsedd endast för sådana afdelningar, för hvilka plats ej finnes på förmiddagen. De, som läsa på förmiddagen, hafva dels 4, dels 5 timmars läsning; hvarje lektion omfattar 45 minuter och afbrytes af en 15 minuters rast. Och jag tror, att om doktor Wretling ser efter i berättelserna för Stockholms folkskolor, han skall finna, att sjukligheten i dessa skolor ej är större än i andra.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Winkrans: Då numera undervisningen i vårt land är så utsträckt, att icke något barn får växa upp utan att åtskilliga år sitta på skolbänken, är detta otvifvelaktigt en vinst för det uppväxande släktet i det afseendet, att det får vida bättre bildning än hvad man fick i forna dagar, i vår ungdom. Men på samma gång — ty här i verlden får man ju sällan något rent och oblandadt godt — har det möjligen inkommit något ondt, öfver hvilket man allt emellanåt får höra klagas, nemligen dels öfveranstängning, dels en försämring af helsotillståndet bland ungdomen i följd af stillasittandet uti icke alltid fullt ändamåls-

enliga och lämpliga skollokaler. Nu hafva under åtskilliga år undersökningar pågått rörande tillståndet i nämnda hänseende i så väl de allmänna gosskolorna som de privata flickskolorna — ty några offentliga flickskolor för högre undervisning finnas, som bekant, icke ännu, med undantag af normalskolan — och af dessa undersökningar har man funnit, att förhållandet icke öfverallt är sådant det borde vara. Lagstiftarne hafva därför vidtagit åtskilliga åtgärder, hvilka i dag blifvit så väl af den förste talaren fullständigt och omständligt omnämnda, som ock af den siste talaren, hvilken försvarade utskottets utlåtande, något vidrörda, åtgärder genom hvilka man sökt bringa dessa olägenheter till ett minimum. Men ännu har icke resultatet af den nyaste skolkomiténs framställningar, särskildt hvad beträffar det utlåtande, som af dess hygieniskt sakkunnige medlem afgifvits, kommit till full användning, hvarför det är att motse, att de lagstiftningsåtgärder, som hädanefter vidtagas, komma att gå i riktning att i någon mån inskränka skolarbetet så, att äfven de öfriga sidorna af lärjungarnes utbildning — så väl den moraliska som den sanitära — äfvensom det inflytande, som hemmen kunna utöfva på dem, må mera komma till sin rätt, och så att man icke mera, såsom ty värr ofta hittills varit fallet, ensidigt tillgodoser blott den intellektuella sidan.

Är det nu så att lagstiftningen kommer att gå och bör gå i den riktningen, då synes det mig vara ett reaktionärt steg, när man vill utsträcka till regel, hvad hittills varit ett sällsynt undantag, att nemligen barnen i åtskilliga folkskolor skulle kunna qvarhållas ända till 5 timmar å rad på skolbänken med små, obetydliga afbrott af 5 à 10 minuter. Det vore — jag upprepar det — ett reaktionärt steg. Man skulle derigenom gå längre än man hittills gått uti att förstöra ungdomens helsa. Hittills har en dylik utsträckning varit ett undantag, som berott på Kongl. Maj:ts pröfning. Ty det måste ju medgifvas, att sådana förhållanden kunna inträffa, att — oaktadt det under alla omständigheter är ett ondt att nödgga barnen att sitta på skolbänken i 5 timmar å rad — derigenom andra olägenheter kunna undvikas, som kanske på ett eller annat ställe äro ett ännu större ondt; hvarför ock Kongl. Maj:t under sådana förhållanden medgifvit skolrådet rätt att vidtaga behöfliga förändringar.

Nu skulle jag på grund häraf icke hafva uppträdt mot utskottets förslag, om utskottet inskränkt sig till att föreslå, att ett dylikt arrangement skulle få vidtagas efter inspektörens *medgifvande*, icke efter hans yttrande, och jag får säga, att jag har större akning för inspektörernas insigt och omdömesförmåga, än den förste ärade talaren. Då han påstod, att folkskolorna på landsbygden icke byggas ändamålsenligt i sanitärt afseende, och att detta berodde på folkskoleinspektörerna, så får jag säga, att folkskoleinspektören i det distrikt, der motionären är hemma, i

Om tillägg till
15 § folkskole-
stadgan.
(Forts.)

Om tillägg till
15 § folkskole-
stadgan.
(Forts.)

sin redogörelse förklarar, att af de 23 skolhus, som nybyggts i hans distrikt under den tid, som redogörelsen omfattar, det är icke mindre än 10, i hvilka man ej brytt sig om att iakttaga hygienens eller pedagogikens fordringar, eller ens aktat nödigt att höra inspektören och infordra hans yttrande, såsom författningen föreskrifver. Det tyckes sålunda ej vara skäl att, som utskottet gjort, förringa de personers magt och inflytande, hvilkas mening väl hittills varit afgörande för Kongl. Maj:ts beslut i dylika frågor. Skolrådet skulle möjligen komma att se frågan från en annan synpunkt än den pedagogiska och den hygieniska, hvilka senare inspektörerna hafva till uppgift att bevaka.

Hvad vidare beträffar det yttrande, som faldes af utskottets försvarare, att icke heller vid våra allmänna läroverk dessa fordringar uppfyllas, så är det en sanning — med modifikation. Vid våra allmänna läroverk följes, så vidt jag förstår, verkligen den stadga, som föreskrifver, att lärjungarne icke får läsa 3 timmar i sträck, så framt ej derpå följer ett uppehåll af 2 timmar, af hvilka dock $\frac{1}{2}$ timme får användas till gymnastik eller sång. Och detta är något helt annat än det arbete, som förekommer på skolbänken, och kan således icke vara i något afseende för helsen skadligt, utan snarare nyttigt.

Jag vill icke längre uppehålla kammarens tid, utan blott tillägga, att jag, tvärtemot hvad utskottets representant uttalat som sin åsigt, anser den föreslagna förändringen icke oväsentlig, utan tvärtom högst väsentlig, då den afser att upphöja ett undantag till regel.

För min del skulle jag helst vilja instämna i yrkandet på afslag, men jag skall dock kunna gå in på utskottets förslag, derest i stället för »vederbörande inspektörs yttrande» sättes »vederbörande inspektörs medgifvande.»

Herr Svensson i Bossgården: Jag skall be att få fästa uppmärksamheten på att jag ej begärt någon ändring af skollagen, utan blott föreslagit, att man skulle få större lätthet att begagna sig af en rättighet, som man redan nu har fastän det måste gå på omvägar.

Hvad angår den förfärliga öfveranstängning, hvarom det talats, så har jag ej hört något derom från de skolor, der ifrågasvarande åtgärd redan genomförts. Jag vet ofantligt många ställen, der denna läsordning införts, och der finna både föräldrar och barn, att den är bättre än den gamla. Men jag har icke begärt någon annan förändring, än att man skulle få införa den nya läsordningen på de ställen, der skolrådet efter samråd med folkskoleinspektören anser det bättre. Jag tycker, att det vore hårdt, om läsordningen, vare sig församlingsborna anse den lämplig eller icke, skall uppställas efter de föreskrifna reglerna. Jag har blifvit anmodad att väcka denna motion från flere försam-

lingar, der man funnit, att den ifrågavarande läsordningen, som införts i många skolor i min trakt, är bra och icke föranlett någon öfveranstängning för barnen, utan snarare tvärtom.

*Om tillägg till
15 § folkskole-
stadgan.
(Forts.)*

Det må vara, att det icke är lämpligt att införa denna ordning på alla ställen, men i mindre församlingar är det bestämdt en fördel, och det är icke annat jag begärt, än att man skall slippa gå till Kongl. Maj:t med en så obetydlig begäran, som för öfrigt aldrig nekats, då anhållan derom framstälts. Jag vågar yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wretlind: Hvad som uppkallat mig är egentligen ett yttrande af en af utskottets medlemmar, som försvarat dess yrkande. Jag kan icke finna, att han anförde några väsentliga skäl, som visa nödvändigheten af den här föreslagna åtgärden. Men han talade om 4 timmars läsning och sade, att, om man börjar kl. 8 och fortsätter till kl. 12, detta icke vore så farligt, men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att här är fråga om rättighet att läsa 5 timmar i sträck, och det är dock någon skilnad. Utskottets försvarare talade om 15 minuters rast mellan hvarje lektion, men folkskolestadgan talar blott om »lämplig rast», och efter hvad jag hört, är det praxis att blott ha 10 minuters rast. Och det är dock skilnad mellan 10 och 15 minuters rast. I läroverkskomiténs betänkande säges uttryckligen, att 10 minuters rast är för litet.

Rörande Stockholms folkskolor har jag låtit mig berättas, att der icke förekommer läsning mer än 4 timmar i sträck med en rast af $\frac{1}{2}$ timme under tiden. Och det är en väsentlig olikhet med 5 timmars läsning och 10 à 15 minuters rast. Låt vara att vissa dagar en eller annan timme är egnad åt öfningsämnen, skrifning eller dylikt, så är dock äfven detta tankeanstängande, så framt nemligen barnen verkligen sysselsättas med arbetet under hela timmen och icke sitta och leka, som förmodligen skulle blifva fallet, om de komme att sitta 5 timmar i sträck på skolbänken.

För resten vill jag icke heller påstå, att det är så idealiskt vid de allmänna läroverken. Ty om af den två timmar långa rast, som skall finnas, en del åtgår till gymnastik eller lexläsning, kan det ju icke anses tillfredsställande. Jag beklagar äfven storkosten, att gymnastiken, som skulle vara ett rekreatiönsämne, ofta vid läroverken användes så, att den blir det största plågoris. Jag vill påpeka det förhållandet, att t. ex., sedan lärjungarne suttit och läst från kl. 9 till kl. 3 och äro uttröttade och uthungrade, de stundom skola gymnasticera mellan kl. 3 och kl. 4. Detta är så galet, att det vore bättre, att de icke hade någon gymnastik alls. Det har i alla komitébetänkanden framställts som önskvärdt, att undervisningen i gymnastik kunde förläggas midt på förmiddagen mellan lektionerna, och så är det också för

Om tillägg till
15 § folkskole-
stadgan.
(Forts.)

en del lärjungar, men ej för alla, emedan det ej finnes tillräckliga lärarekrafter. Det är vanligen en enda gymnastiklärare vid läroverket, äfven om det har många hundra elever, och följderna blir, att timmarne måste tagas huru som helst, och undervisningen ingalunda blifver så ordnad som den borde vara.

Hvad beträffar yttrandet, att föräldrarna funnit den ifrågasvarande ändringen bra, påstår jag, att hvarken barnen eller föräldrarna äro kompetente att fälla något omdöme härom, i synnerhet som den skada, barnen ådraga sig, icke alltid är så straxt i ögonen fallande. Man ser ofta vid de allmänna läroverken ynglingar, som gå igenom läroverket och hålla sig uppe temligen bra, men som, sedan de blifvit studenter, äro totalt utarbetade och förstörda. I stället för att inträda i lifvet med god arbetskraft göra de det med bruten helsa och måste kanske i bästa fall hvila ut ett år eller flera, innan de återkomma till sitt normala tillstånd.

För öfrigt tror jag icke heller, att stillasittandet på skolbänken är utan betydelse i moraliskt afseende, och det är en sida af saken som jag tror vara så pass vigtig, att det icke är skäl att lemna den aldeles oberörd i en diskussion sådan som denna. Det finnes epidemier, som gå i både elementarläroverk och folkskolor och som icke äro kända för föräldrarna och ganska ofta icke heller för lärarna. Det finnes ingen statistik öfver dem, men det är känt, att de förekomma i vissa skolor, i vissa klasser, och det är epidemier af den mest farliga och betänkliga art; jag åsyftar nemligen nu epidemier af hemlig last. Det är allmänt erkänt af lärare och hygienici nu för tiden, att en ensidig ansträngning af hjernan i förening med långvarigt stillasittande icke oväsentligen bidraga till frambringandet af sådana epidemier i skolorna, och — jag upprepar det — de äro icke så sällsynta, som man kan tro.

Jag yrkar fortfarande afslag å motionen och utskottets hemställan.

Herr Svensson i Rydaholm: I denna fråga har jag varit mycket tveksam, men efter moget öfvervägande har jag kommit till den slutsats, att fördelen af den föreslagna ändringen är minst sagdt tvifvelaktig. Den enda fördelen skulle vara, att barnen kunde komma något tidigare hem ifrån skolan, men när man skickar dem till skolan för att inhemta kunskaper, så är det väl icke någon väsentlig fördel att de komma derifrån så fort som möjligt, utan största fördelen är att de skola lära någon ting. Och skall man lära sig någonting, så måste man ha tid på sig, det kan ju icke nekas. En annan fördel är, att lärarna finge större ledighet, men jag tror ej, att man får taga hänsyn till hvad lärarna önska, utan till hvad som är för skolan bäst. Motionären påstår, att barnen icke behöfva utrustas med mat till

middagsspis, men den, som känner till barnens behof, vet, att de ej kunna vara utan mat från kl. 7 till kl. 2. Det är för lång tid; matsäck måste de hafva med sig, större eller mindre.

Äfven en annan omständighet bör tagas i betraktande. När föräldrarne skicka barnen lång väg till skolan, så är det klart, att de fordra den största möjliga valuta för den tid som barnen tillbringa i skolan. Det behöfs — jag upprepar det ännu en gång — verkligen tid för att inlära någonting, och när barnen gå en half mil till skolan — det är icke alls ovanligt i Småland — så vore det väl orätt, om de icke skulle få åtnjuta all den fördel, som kan beredas dem genom undervisningen.

Jag kan visserligen icke förneka, att det möjligen för smärre skolor kunde vara fördelaktigt, om utskottets förslag bifölles; men då det endast är undantagsvis, som fördelar derigenom skulle ernås, tillåter jag mig yrka afslag å utskottets hemställan. Der intresset för folkskolan är slappt, är jag säker på att man i massa skulle begagna sig af tillfället att få inskränka läsningen. Jag tror, att man genom att bifalla detta förslag skulle slå in på en väg, som leder till en ytterlighet, lika som man förr gick till en annan ytterlighet, den att drifva undervisningen rent dagsverksmessigt. I min barndom fick man sitta 8 å 10 timmar om dagen uti skolan. Dessutom veta vi, att hemläsningen nu så godt som upphört; skall man då inskränka undervisningstimmarne, måste resultatet af undervisningen blifva mycket dåligt.

På grund af min uppfattning anhåller jag som sagt om afslag på utskottets förslag.

Herr Bergman: Jag tror, att den siste talaren helt och hållet missförstått motionärens mening. Han har icke begärt någon inskränkning af undervisningstiden, utan endast att det skulle stå skolrådet och församlingen fritt att ordna fördelningen af undervisningstimmarne; och jag har icke heller talat om någon inskränkning deraf.

I förbigående ber jag få nämna, att i Stockholms folkskolor verkligen läses 5 timmar dagligen, eller från kl. 8 till kl. 1, utom i småskolorna och de få afdelningar af folkskolan, som äro förlagda till eftermiddagen, i hvilka läses endast 4 timmar om dagen; men jag vill dock icke säga att lärjungarne under denna tid äro utan mat.

Jag begärde egentligen ordet med anledning af herr Winkrans' förslag att i stället för »inspektörs yttrande» skulle stå inspektörs *medgifvande*. Detta har äfven inom utskottet varit på tal, men man fann, att ett sådant stadgande icke kunde göras utan att på samma gång instruktionen för folkskoleinspektörerne ändrades. Enligt denna är inspektör skyldig att inspektera skolan samt meddela råd och upplysningar, men någon beslutanderätt har han icke. Vidare förstår jag icke, hvad herr Winkrans me-

Om tillägg till
15 § folkskole-
stadgan.
(Forts.)

nade med att, om utskottets förslag nu antoges, skulle undantagen komma att blifva regel. Detta förutsätter ju att skolråden finna en oafbruten undervisning så förträfflig, att flertalet accepterar den. Men såvidt jag rätt uppfattat motionärens mening, har hans afsigt endast varit, att det måtte medgifvas de församlingar, som anse sådant fördelaktigt, att ordna undervisningen på ifrågavarande sätt.

Herr Göransson: I motsats till motionären kan jag icke för min del finna den ifrågavarande förändringen behöflig. Så väl motionären som utskottet synas ömma mycket för barnen i folkskolan, men genom detta förslag ömmar man i sjelfva verket mest för lärarne; ty jag kan icke förstå annat, än att lärarne skulle få fördel derigenom att de finge längre del af eftermiddagen ledig än nu är fallet. Att detta skulle blifva en förmån för barnen, kan jag alls icke finna. Jag anser det vara för mycket att barnen skola sysselsätta sig med läsning i fem timmar, utan vidare uppehåll än 10 minuters rast för hvarje timme, synnerligast då de, som förhållandet är i min hemort, ofta hafva $\frac{1}{4}$ ja ända till $\frac{1}{2}$ mil att gå till och från skolan. Det har framhållits här under diskussionen, att man kunde inskränka läsetiden till mindre än fem timmar, men det synes icke vara motionärens mening, då han säger, att stadgandet i 15 § mom. 2 af 1882 års skolstadga »synes lägga hinder i vägen för den på många ställen med mycken fördel praktiserade anordningen att låta den dagliga undervisningen förtgå 5 timmar med det i samma mom. föreskrifna afbrottet mellan hvarje lästimme. Att en sådan anordning, förståndigt tillämpad, skulle vara öfveransträngande för barnen kan så mycket mer ifrågasättas, som barnen i synnerhet på landet ofta endast hvarannan dag hafva skolskyldighet.» Detta senare är icke händelsen åtminstone i min hemort. Jag tror dessutom, att det icke vore nyttigt för dessa sju- eller åttaåringar att vara utan mat från kl. 7 på morgonen till 2 eller $\frac{1}{2}$ 3 på eftermiddagen, och då förfaller det af utskottet angifna skälet, att barnen skulle få äta sin middag hemma genom denna anordning. Det andra skälet, som utskottet framhåller, att barnen skulle komma tidigare hem och kunna biträda med sysslor i hemmet, synes mig icke väga mycket, enär barnen väl behöfva den tiden för sina lexor, och är väl bättre att de då få mera odeladt egna sin tid deråt för att hinna afgå från skolan vid den ålder, då de börja kunna göra någon nytta i hemmet. Jag vill nu icke yttra mig om, huruvida det kan vara lämpligt att hafva en sådan läsordning i städerna, men på landet anser jag den högst olämplig. Att bereda lärarne fördelar på barnens och skolans bekostnad, vill jag icke heller vara med om.

Jag yrkar därför afslag på utskottets förslag.

Herr Wallmark instämde häruti.

Herr Petersson i Runtorp: Jag har begärt ordet endast för att protestera mot talet om den s. k. öfveransträngningen i skolan. Jag känner åtminstone icke till någon sådan. Det må nu vara huru som helst i städerna, men på landsbygden äro barnen friska och krya samt lida icke något men af skolgången, hvarken i följd af brist på luft eller rörelse eller af svält. De fara tvärtom mycket väl, de hafva sin lilla matsäck med sig och gå i skolan under 7, 8 års tid samt öfveranstränga sig alls icke. De hafva tvärtom allehanda upptåg för sig i skolan, så att sjelfva läsningen väl icke upptager mer än $\frac{1}{2}$ eller $\frac{1}{3}$ af den föreskrifna tiden. Skulle något kunna anmärkas, vore det snarare, att barnen läsa för litet i skolan. Att tala om öfveransträngning der, är barnsligt, ja nästan löjligt.

Hvad sjelfva saken angår, vet jag icke, hvilken fördel motionärens förslag kan medföra. Skulle någon förändring göras, borde den gå i den riktning, att barnen skulle vistas längre i skolan än nu är fallet, ty det går alls icke för fort nu. Såsom herr Svensson redan yttrat, hafva barnen i allmänhet $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{2}$ mil till skolan, men mat hafva de med sig och, då de äro hungriga, få de äta.

Herr Svensson i Rydaholm: Jag ber med anledning af herr Bergmans yttrande, att här icke vore fråga om någon inskränkning i läsetiden, få säga, att det verkligen är fråga om sådan inskränkning. På landet läses nu sex, ja på de flesta ställen sex och en half timmar dagligen. Om det hädanefter skulle läsas allenast fem timmar, så vore ju inskränkningen i läsetiden ganska betydlig. Det har här vidare anförts, att det skulle vara för ansträngande för en gammal och sjuklig lärare att undervisa fem till sex timmar om dagen. Men jag tror icke att en sådan gammal, sjuklig lärare står bättre ut med att undervisa fyra till fem timmar i följd, utan behöfver han lika väl som barnen någon hvila.

Herr Winkrans: Jag ber att få återtaga mitt förra yrkande och yrka afslag å så väl utskottets hemställan som motionen.

Herr Bexell: Jag instämmer för min del med motionären och tager mig friheten påpeka en omständighet, som förut icke varit före, nemligen att många familjer på landet äro rätt tröga att skicka sina barn i skolan, och om man fäster föräldrarnes uppmärksamhet på deras skyldigheter i sådant afseende, så svara de, att de icke hafva någon mat att skicka med barnen, så att de kunna oskammandes äta med de andra barnen. Herr Wretlind har minst ett halft tjog gånger talat om vådan af fem timmars läsning i en följd. Men det är ju upplyst, att de hafva

*Om tillägg till
15 § folkskole-
stadgan.
(Forts.)*

Om tillägg till
16 § folkskole-
stadgan.
(Forts.)

15 minuter ledigt emellan hvarje timme, och de kunna, såsom det heter på landtbomål, hafva med sig mellanmål, som de kunna äta på de små mellantiderna och som de lättare kunna medföra i fickorna än middagsmaten, som blir dålig och delvis slarvas bort under vägen, hvilken ofta är $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{2}$ mil lång. Just det skälet, att de fattige förebära att de ej hafva någon mat att ge barnen, talar i min tanke för motionen. Alla människor äro fåfånga, och när de fattiga barnen se de förmögnares barn hafva mat af flera slag med sig, under det de sjelfve kanske blott hafva en bit bröd, så omtala de detta för föräldrarne, och desse säga då: ni kunna vara hemma, ni ha icke i skolan att göra. Men om barnen fingo sin middag efter hemkomsten från skolan, så tror jag det icke skulle finnas så många i Sverige, som saknade skolundervisning som nu är fallet.

Hvad beträffar en talares på norrlandsbänken yttrande, att en så beskaffad lag som här vore i fråga icke dugde i Norrland, så vill jag erinra, att här är ju endast ifrågasatt, att skolstyrelsen skulle få ordna denna sak, såsom den för godt syntes.

Hvad vidare angår talarens på göteborgsbänken yttrande, att man borde lägga större magt i folkskoleinspektörernas hand, så vill jag för min del alldeles icke vara med om något sådant. Folkskoleinspektörerna hafva snarare redan allt för stor magt. Detta har man uog blifvit varse på debetsedlarne. Här har vidare talats om öfveransträngning. Om något sådant kan icke blifva tal i folkskolorna. Öfveransträngning förefinnes deremot i elementarläroverken genom den myckna lexläsningen och der föräldrarne tvinga barnen till läsning, för att de sedan må kunna visa sig dugtiga i skolan. Ett annat oskick der är också användningen af ferierna. I stället för att då hafva ledigt, måste barnen i dessa läroverk ofta läsa privat, och det händer att de ej utan sådan privat undervisning kunna komma upp i högre klass.

Herr Wretlind klagade öfver att svenska folkets barn upväxte svaga och småvuxna. Detta är icke sant. Det tyckes vara herr Wretlinds kännedom om egen svaghet, som uttalat sig i detta omdöme. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Björkman: I likhet med den siste talaren, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag tror ett dylikt bifall vara dess mindre farligt, som här blott är fråga om att aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anmodan till Kongl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser. Saken torde således kunna på Kongl. Maj:ts förslag åter komma att underkastas Riksdagens pröfning, och då kan Riksdagen antaga eller förkasta förslaget. Något tror jag i allt fall böra göras, ty allt är icke så väl stäldt i detta afseende på landsbygden som mången tror.

Jag yrkar, såsom jag nämnt, bifall till utskottets hemställan.

Herr Göransson: Jag ber endast att med några ord få bemöta talarens på hallandsbänken yttrande. Han sade, att man skulle kunna minska den dagliga läsetiden efter behag. Jag antager då, att man minskar läsetiden till t. ex. 3 timmar pr dag, hvad skulle följden blifva deraf? Jo naturligtvis att barnen finge bevista skolan så många flera dagar för att hinna utgöra den för år bestämda läsetiden, och kommer skolgången således att framskjutas långt fram på sommaren, men att hålla skola under de varma sommarmånaderna, det har jag hört skolläraryne sjelfve förklara vara olämpligt, enär barnen då vore tröga och mindre uppmärksamma. Dessutom kan jag ej finna att 3 timmars daglig undervisning vore tillräcklig valuta för att bringa barn att gå 1 mils väg. Och i öfrigt tror jag också, att barnen kunna väl behöfva denna ledighet under sommaren. Påståendet att skolgången skulle blifva bättre, om barnen finge äta middag i hemmen, derför att de fattigare barn då skulle flitigare begagna skolgången, tror jag icke hafva något skäl för sig i verkliga förhållandet. Åtminstone eger jag ej någon erfarenhet derom. Äro barnen så fattiga, att de ej kunna få mat att föra med sig till skolan, så blir det fattigvårdens sak, att tillse att de förses med mat. Jag vidhåller mitt yrkande om afslag.

Herr Folke Andersson: Herr talman! Jag ber att få instämma med herr Göransson. Jag tror icke den härifrågasatta förändringen kan vara välgörande hvarken för barnen eller lärarne. Att läsa fem timmar å rad kan ej gerna vara gagneligt, ty barnen behöfva väl hvila ut litet deremellan, och läraren likaså. Icke heller tror jag att denna förändring skulle helsas välkommen på landet, utan vilja de nog der hafva saken fortfarande ordnad så som förut.

På dessa skäl, herr talman, skall jag be att få yrka afslag på utskottets nu föreliggande betänkande.

I detta yttrande instämde Herr *Andersson* i Baggböle.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Herr talmannen gaf, i enlighet med de yrkanden, som förekommit, proposition *dels* på bifall till utskottets hemställan oförändrad, *dels* på bifall till densamma, med den af herr Redelius under öfverläggningen föreslagna förändring, och *dels* slutligen på afslag å så väl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förstnämnda propositionen. Då votering likväl begärdes, blef nu, sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag, uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad kammarens första tillfälliga utskott hemställt i dess utlåtande n:o 3 (i samlingen n:o 7), röstar

Ja;

Om tillägg till
15 § Folkskole-
stadgan.
(Forts.)

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren afslagit så väl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 86 ja mot 79 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren oförändrad bifallen; och skulle jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

§ 4.

Efter föredragning vidare af Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3 (i samlingen n:o 8), i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utfärdande af förbud för statens jernvägspersonal att idka handelsrörelse, innefattande utskottets hemställan, att berörda, af herr *C. J. Jakobson* inom Andra Kammarerna väckta motion, n:o 132, icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda, begärdes ordet af motionären

Herr *C. J. Jakobson*, hvilken yttrade: Då det tillfälliga utskottet n:r 2 förklarar sig icke ega någon kännedom om sådana olägenheter, som jag i min motion åsyftat, och då hänsyn toges till det cirkulär jernvägsstyrelsen den 24 januari 1886 utfärdat, förundrar det mig icke att utskottet ej kunnat fatta annat beslut än det gjort. Men då af utskottets förutsättningar tyckes framgå, att jag kanske helt och hållet onödigtvis framkommit med min motion, anser jag mig pliktig att gifva några skäl för densamma.

Det är verkligen så i våra bygder och vid våra jernvägar, att det inträffar, att jernvägstjenstemännen utöfva handelsverksamhet, och det till ganska stort men för den enskilda företagsamheten samt dessutom ledande till olägenheter, som man kanske, ömtåligt nog, icke ens vill beröra. Men jag tillåter mig verkligen omnämna ett fall i den vägen af mildare beskaffenhet. För kort tid sedan — blott 14 dagar — under då rådande snöyra och storm hade en fraktemottagare att vid Motala jernvägsstation lossa åtskilliga laster ved, och i det svåra vädret och vägslaget sökte han slippa att lossa åtminstone under en dag. Men det lät sig icke göra. Emellertid funnos der samtidigt vagnslaster, tillhörande någon som stod i förhållande till jernvägen, hvilka laster fingo stå i 5 dygn, utan att det sattes i fråga att de skulle lossas. Det var en oegentlighet, som ej kunde undgå att väcka ovilja hos affärsmännen i vår bygd.

Nu medgifver jag att motionen är i det skick, att jag för

närvarande icke anser mig böra yrka bifall till densamma. Men jag tror det vara på sin plats att hafva påpekat dessa missförhållanden för att möjligen derutinnan vinna rättelse. Jag anser mig, som sagdt, icke nu böra göra något yrkande. Men det torde kanske vara nödvändigt att ett annat år återkomma till saken, i fall icke några påstötningar hjälpa.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 5.

I ordningen förekom härnäst Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2 (i samlingen n:o 10), i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om justering af mättnings- och vägningsredskap. Om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om justering af mättnings- och vägningsredskap.

Motionären, herr *J. Anderson* i Tenhult, hade föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, att inga mått, mål, vigter och betsmän hädanefter under de närmast följande fem åren finge för begagnande krönas, som ej samtidigt på lämpligt sätt stämplades efter gamla mått-, mål- och vigtsystemet, samt att de redan i bruk komna nya sådana skulle inom lämplig tid, t. ex. tre månader, omjusteras och förses med gamla systemets vikt- och målberäkning, men hemstälde utskottet, att motionen icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Efter föredragning af detta ärende anförde

Herr *Anderson* i Tenhult: Jag har af flere personer blifvit anmodad att afgifva denna motion med anledning af de svårigheter, som uppkommit vid tillämpningen af det nya mått-, mål- och vigtsystemet. Men denna min motion har icke rönt det tillmötesgående, som jag önskat, hvarför jag finner mig missbelåten.

Utskottet säger i sin motivering på sid. 9 att »motionärens förslag derom, att mått, mål (kärl), vigter och betsmän skulle vid justering på lämpligt sätt stämplas efter gamla mått- och vigtsystemet, torde, enligt de af utskottet vunna upplysningar, i flera afseenden vara utförbart.» Jag kan icke gilla en sådan uppfattning, ty jag föreställer mig, att det skulle gå ganska lätt. Hvad längdmåtten beträffar, veta vi, att gamla längdmåtten, måttbanden, alnen, tumstocken m. fl. på den ena sidan upptogo alnar och verkum och på den andra sidan fot och decimaltum. Jag förstår ej, hvarför det icke skulle gå lika lätt att begagna metersystemet på den ena sidan samt alnar och tum på den andra.

Utskottet säger vidare:

»På målkärl af metall är rymden af tillverkaren utsatt medelst

*Om skrifvelse till
Kongl. Maj:st i
fråga om juste-
ring af mätungs-
och vägnings-
redskap.
(Forts)*

stora och tydliga bokstäfver och siffror å en särskildt på kärlet fastlödd plåt. Att medelst stämpling t. ex. på ett målkärl å 5 liter anbringa beteckningen 1 kanna 91 kubiktum, skulle sannolikt icke med önskvärd tydlighet kunna ske, utan att målkärlet skadades.» Jag vet icke, huru kärlet derigenom skulle kunna bli skadadt. Det ginge ju lika lätt att löda på en liten plåt som upptog det gamla måttet, som att löda på en plåt, som upptager det nya.

Vidare säger utskottet, att »på vigter af jern är beteckningen anbringad å sjelfva godset medelst upphöjda stora siffror och bokstäfver.» Ja, de nya vigter, som jag sett, hafva verkligen varit så beskaffade. Men jag föreställer mig, att, om dessa vigter finge stämplas äfven med de gamla vigtbeteckningarna, sådant kunde ske med stamp, hvarmed man insloge så väl de siffror som bokstäfver, hvilka betecknade de gamla vigterna.

Slutligen säger utskottet:

»Beträffande slutligen betsmän, inses lätt, att det ej låter sig göra att vid justering förse alla de streck å betsmansstången, som hafva beteckning i metrisk väg, äfven med annan beteckning, angifvande deras valör i skålpund med mera, synnerligast då dessa valörer icke skulle kunna uttryckas med mindre än flera siffror och bokstäfver, för hvilka nödigt utrymme saknas. Utskottet har således haft den uppfattningen, att på betsmän icke skulle finnas plats att utmärka den gamla vigten. Jag föreställer mig, att sådant mycket väl skulle kunna ske på sidan, ty den är i allmänhet större än sjelfva den öfre kanten, hvarest beteckningen nu sker och förut har skett. Jag tror således, att man med aldrig så litet god vilja skulle kunna besluta hvad jag i min motion yrkat. Men då den blifvit af utskottet helt och hållet afstyrkt, och jag anser mig hafva haft skäl för den framställning jag gjort, anhåller jag om ärendets återförvisning till utskottet för ny behandling.

Herr Thestrup: Då vid sistlidna års riksdag en ärad motionär väckte en motion, som gick derpå ut, att det då redan beslutade, men ännu icke i verket satta antagandet af det metriskä mätt- och vigtsystemet skulle uppskjutas till år 1900, tillät jag mig i kammaren yttra att jag, om jag vid den tid, då antagandet af det metriskä systemet var å bane, varit vid riksdagen, skulle hafva varit af samma åsigt som motionären, men att jag, då införandet af det metriskä systemet genom regeringens och Riksdagens sammanstående åsigt var beslutadt, icke kunde vara med om någon åtgärd, hvarigenom införandet af detta system skulle försvåras eller uppehållas. Bland de skäl för sitt afstyrkande, som det utskott, hvilket behandlade denna motion vid sistlidne riksdag, anförde, voro särskildt följande: att under den långa tid, som var stadgad, innan det nya systemet skulle tilläm-

pas, tillräckligt många tillfällen för den svenska allmänheten hade funnits att inlära det nya systemets grunder samt förskaffa sig föreställning om de mått- och viktquantiteter, som tillhörde det samma; att tillfälle att inhemta systemets grunder hade i ganska rikligt mått blifvit lemnadt genom den undervisning, som i skolorna meddelades och genom de populära läroböcker, som derom utgifvits; och slutligen att en stor mängd redskap för mätning och vägning redan blifvit tillverkade, hvilka, i fall det gamla systemet fortfarande skulle lända till efterrättelse, komme att blifva värdelösa. På dessa grunder, och då öfvergången i alla fall icke skulle blifva mindre svår år 1900 än år 1889, afstyrkte utskottet den dåvarande motionärens förslag, hvilket också blef kammararens beslut. Nu föreliggande motion går i samma riktning som fjolårets, men med den väsentliga skilnaden, att nu har det nya systemet redan trädt i kraft och från början af innevarande år i vårt land tillämpats. Motionären yrkar i sin motion, att Riksdagen ville i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, att inga mått, mål, vigter och betsman hädanefter under de närmast följande fem åren måtte få för begagnande krönas, som ej samtidigt på lämpligt sätt stämplades efter gamla mått- mål- och vigtsystemet, samt att de redan i bruk komna nya sådana skulle inom lämplig tid, t. ex. tre månader, omjusteras och förses med gamla systemets vikt- och målberäkning». Han åberopar såsom skäl härför, »att det nu blifvit en verklighet, hvad man på förhand hade anledning förmoda, nemligen att stora svårigheter komme att uppstå vid tillämpningen af det så kallade metrisk systemet för mått och vikt.» Någon synnerlig erfarenhet om den nya författningens verkningar lärer han väl dock icke kunnat inhemta under den icke synnerligen långa tid, som förfutit, sedan det nya systemet trädde i kraft och till dess denna motion under loppet af sistlidne januari månad såg dagen. Väl är det sant, och utskottet medgifver det, att svårigheter uppstått sig i synnerhet vid början af det nya systemets tillämpning; derutinnan har utskottet gifvit motionären rätt. Men så är det alltid, då ett nytt system skall införas, och jag tror för min del att det sätt motionären föreslagit, långt ifrån att underlätta sakens genomförande, i stället skulle försvåra och förrycka densamma. Om man efter motionärens åsigt skulle på de nya vikt- och måttsatserna äfven införa de gamla beteckningarna, skulle just dessa många reduktioner, om hvilka han talar, ifrågakomma. Nu kan det visserligen i butikerna första gången det blir fråga om försäljning efter det nya systemet vara svårt att reda sig för så väl köparen som säljaren, men icke blir det bättre, om man först skall reducera till det nya systemet och sedan till det gamla. Det blir då en dubbel reduktion från det nya till det gamla och tvärtom, hvaremot det nu är lättare att rätt snart sätta sig in i det nya. Att man gjort detta bevisas af erfarenheten från min egen ort, der svårig-

*Om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om justering af mättings- och vägningsredskap.
(Forts.)*

Om skrifvelse till
Kongl. Maj:t i
fråga om juste-
ring af mätningss-
ring och vägnings-
redskap.
(Forts.)

heterna i början voro stora, men der de snart öfvervunnos, och likadant har enligt hvad jag inhemtat förhållandet varit i Stockholm.

Att dessutom vilja betunga dem, som helt nyligen fått vidkännas kostnader för anskaffande af de nya måtten, målen och vigterna, med förpligtelsen att låta omjustera dem tycker jag vara i hög grad orätt.

Hvad beträffar invändningarna mot utskottets uppgifter om de större eller mindre svårigheter, som skulle uppkomma, i fall förslaget att stämpla måtten och vigterna efter det gamla systemet vunne bifall, vill jag meddela, att utskottet från det bästa och tillförlitligaste håll förskaffat sig uppgifter i detta hänseende, hvilka jag anser kunna tillmätas lika stort vitsord som motionärens uppgift, att sådant lätt skulle låta sig göra.

På grund häraf, då stora och afsevärda praktiska svårigheter skulle uppstå, derest föreliggande motion bifölles, då stor orättvisa skulle tillfoga de personer, som redan innevarande år förskaffat sig det metriska systemets mått och vigter, i fall de skulle förpligtigas att nu omjustera dem, samt slutligen då genomförandet af det nya systemet genom den af motionärens föreslagna åtgärd skulle försvåras och förryckas, tillåter jag mig yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr Lundberg: Då vid 1876 års riksdag Andra Kammarren med en pluralitet af 21 röster antog metersystemet, skedde detta nog af flere och deribland äfven af mig under den förmodan, att sedermera skulle blifva något förlängd den öfvergångstid af tio år, som då stadgades; och ehuru det nya systemet nu är gällande, anser jag ingenting böra hindra medgifvande att man under en tid af t. ex. 5 år skulle få mått och vigter efter det gamla systemet justerade eller åtminstone omjusterade, helst visst icke är förhållandet, att, såsom man möjligen på grund af officiellt cirkulär kunnat antaga, det är förbjudet eller med ansvar belagdt att fortfarande begagna gamla mått och vigter, om de äro justerade och, när det erfordrats, omjusterade. Genom nu gällande förordning af den 9 oktober 1885 är nemligen, vid ansvarspåföljd för uraktlåtenhet deraf, endast stadgadt dels i 5 §, att vid handel eller eljest, då varor skola aflemnas eller mottagas efter mått eller vikt, må *icke* utom i det fall, hvarom i 32 § sägs, nyttjas andra redskap för mätning eller vägning än de, som här i riket blifvit i vederbörlig ordning justerade», dels ock i 7 §, att dylik redskap, som undergått sådan förändring, att afvikelsen från det rätta är större än tillåtits, skall omjusteras, samt att mått och vigter, som nyttjas i kronans magasin, vid in- och utlastning af fartyg, på allmänna försäljningsplatser, eller i öppna bodar eller magasin, der handel och rörelse idkas, skola, äfven om de icke undergått sådan förändring, som nyss är nämnd, om-

justeras, längdmåtten hvar femte år samt mälkärnen och vigterna hvar tredje år». Och enär, såsom utskottet tyckes hafva förbi-sett, det enligt 53 § intill början af innevarande år 1889 varit tillåtet att justera efter det metriska systemet inrättade mätstoc-kar och mätskalor, å hvilka indelningar efter då gällande fot och dess delar jemväl varit anbragta, är ju uppenbart, att sådana mätstockar, hvilka nästlidet är blifvit, på sätt motionären beträff-ande längdmått afsett, stämplade eller justerade efter både me-triska systemet och det från år 1855 gällande decimalsystemet eller längdmått med foten till enhet, fortfarande må vid handel hvar som helst lagligen begagnas, intill dess bestämd tid för om-justering förflutit. Likaledes måste ock vara förhållandet med vigter och mälkärl, såvida de blifvit behörigen justerade och inom föreskrifven tid omjusterade, i afseende å hvilka, och särskildt betzman, dock icke fått ske justering eller finnas indelning efter annat vigtsystem jemte det metriska. Äfven utan någon om-justering må huru länge som helst eller under obegränsad tid å andra ställen eller i andra fall än som omnämnas i 7 § användas gamla justerade mått och vigter, under förutsättning af ingen obehörig afvikelse från det rigtiga. Under sådana omstän-digheter förefaller det mig, som om det vore skäl att medgifva justering eller åtminstone omjustering af äldre mått och vigter under en tid af ytterligare fem år. I likhet med reservanten finner jag visserligen motionärens förslag i afseende på redan i bruk komna metriska mått, mål och vigter icke kunna bifallas, men det borde ju icke hindra, att med anledning af motionen beslutades framställning att man skulle kunna få justera eller omjustera vigter samt mått- och mälkärl efter det gamla syste-met, i synnerhet som en sådan tillåtelse skulle genom tillfälle till jemförelse säkerligen underlätta öfvergången till det nya systemet och föranleda att icke åtskilliga, såsom nu nog måste blifva för-hållandet, komme att anses för lagbrytare. Man bör väl icke stifta eller bibehålla sådana lagar, att man tvingar personer att icke iakttaga deras föreskrifter; och då ingen skulle förnärmas genom en sådan tillåtelse, utan allmänheten endast beredas en större frihet, så kan jag för min del icke finna något skäl att motsätta mig motionärens yrkande om återremiss i sådant syfte som jag nu angifvit, och på denna grund instämmer jag i hans yrkande om återremiss.

*Om skrifvelse till
Kongl. Maj:t i
fråga om juste-
ring af mätning-
och vägnings-
redskap.
(Forts.)*

Herr Folke Andersson: Jag hörde icke rigtigt den siste talaren, så att jag kan icke besvara hans anförande.

Hvad sjelfva saken beträffar, eller motionärens förslag att mått, mål och vigter skulle stämplas äfven efter gamla systemet, så väcktes ju i fjol, såsom herrarne veta, en motion derom att tillämpningen af det metriska systemet skulle uppskjutas till år 1900. Denna motion afslogs, och det var derfor tydligt att

Om skrivelse till
Kongl. Maj:t i
fråga om juste-
ring af mätning-
och vägnings-
redskap.
(Forts.)

utskottet icke kunde tro annat, än, att kamrarna också skulle afslå den nu väckta motionen, då metersystemet nu är antaget, och de flesta redan skaffat sig nya mått, mål och vigter. Huru tro herrarne det skulle slå ut att ålägga dem att stämpla om dessa nya mått, mål och vigter, så att de utvisa både gamla och nya systemet. Det är för öfrigt ovisst, om en sådan omstämpling skulle kunna utföras. Åtminstone har jag hört fackmän sätta det i fråga. Jag tror således att herrarne skola inse, att förslaget är omöjligt och utförbart och att det ytterligare skulle försvåra öfvergången till det nya systemet. Detta var skälet, hvarför utskottet hemställt om afslag på motionen. Hade den framkommit i fjol, innan några nya mått, mål och vigter blifvit stämplade, skulle den haft något skäl för sig. Men sedan nu alla försett sig med nya mått, mål och vigter, vore det enligt min tanke orättvist och obilligt att antaga motionärens förslag.

Jag yrkar därför afslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Olsson* i Kyrkebol.

Herr *Anderson* i Tenhult: Den förste talare, som efter mig hade ordet, yttrade, att man icke kunnat inhemta någon erfarenhet under den korta tid, som förflutit sedan det nya systemet började tillämpas. För min del tror jag, att man under denna tid vunnit rätt många erfarenheter och erfarenheter af den beskaffenhet, att de borde tala till förmån för min motion. Jag tror att, om de nya måtten, målen och vigterna blefve stämplade på sätt jag föreslagit, öfvergången till det nya systemet derigenom betydligt skulle underlättas.

Jag fortfar således att yrka återremiss, under förhoppning att åtminstone någon del af motionens syfte måtte vinna framgång.

Herr *Bengtsson* i Boberg: Jag anser att detta förslag hade varit ganska godt, om det framkommit i fjol i sammanhang med frågan om uppskjutande af det metriska systemets tillämpning till år 1900; men att nu flere månader sedan det nya systemet börjat tillämpas antaga ett dylikt förslag, vore enligt mitt förmenande ett tillbakagående, ett sätt att helt och hållet omöjliggöra införandet af det nya systemet.

Beträffande herr *Lundbergs* yttrande, att man skulle kunna justera de gamla måtten, målen och vigterna efter det nya systemet, så har motionären i den saken icke ens gjort någon antydan, hvarför jag i det fallet bestrider herr *Lundbergs* yrkande och anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr *Lundberg*: Då man synes antaga att, efter metersystemets tillämpning från början af innevarande år, det alldeles icke

skulle vara tillåtet att begagna gamla mått och vigter, anhåller jag å nyo få erinra derom, att genom 53 § i förordningen af den 9 oktober 1885 blifvit stadgadt, att »intill början af år 1889 må det vara tillåtet att justera efter det metriskasystemet inrättade måttstockar och mätskalor, å hvilka indelningen efter fot och dess delar jemväl äro anbragta». Då förordningen innehåller ett sådant stadgande, måste det väl, om i enlighet dermed nästlidet år eller sistlidne december månad justering af en mätstock skett, vara orimligt påstå, att det numera skulle vara otillåtet begagna samma mätstock. Det är också verkligen icke förhållandet. Hvarken genom 1885 års förordning eller allmänna lagen är det belagdt med ansvar att nyttja ett sådant gammalt mått. Enligt innehållet af nämnda förordnings 5 §, jemfördt med 47 §, är ansvar stadgadt allenast för begagnande af mått eller vigt, som icke i vederbörlig ordning justerats eller omjusterats, och 22 kap. 5 § strafflagen bestämmer ansvarsåföljd endast för brukande af »mått eller vigt, som ej är behörigen stämpladt eller märkt», eller ej omjusterats, der sådant föreskrifvits, och »det oriktigt befunnits». Jag är öfvertygad att något missförstånd härutinnan är rådande, och att detta särskildt föranledt, att man nu anser, att det icke finnes något skäl till åtgärd i anledning af ifrågavarande motion.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Företogs till behandling Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2 (i samlingen n:o 10), i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående af åtgärder för hämmade af utbredningen af svårare åkerogräs från jernvägarnes områden.

I detta utlåtande hemstälde utskottet, att ifrågavarande, inom Andra Kammaren af herr *V. B. Wittrock* afgifna motion, n:o 93, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade

Herr Wittrock: Först och främst ber jag få gifva ett uttryck af min tacksamhet mot utskottet för det välvilliga sätt, hvarpå det uttalat sig angående min motion. Jag kan dock icke neka, att det förefaller mig något besynnerligt att utskottet till sist afstyrkt densamma, emedan, så vidt jag kan finna, de grunder utskottet angifvit för afslag tvärtom väsentligen tala för bifall till motionen. Jag skall be att få anföra ett och annat ur utskottets

Angående åtgärder för hämmning af utbredningen af svårare åkerogräs från järnvägarnes områden.
(Forts)

utlåtande och jag hoppas, att kammaren skall finna dessa uttalanden väsentligen vara till förmån för min motion.

Utskottet säger bland annat: »Af synnerlig vigt för jordbrukets höjande äro utan tvifvel de allvarliga bemödanden, som numera göras, att hålla jorden ren och fri från ogräs samt att söka få ett kraftigt, men tillika fullkomligt rent utsäde, fritt från frön till sådana växter, hvilka för jordbrukaren ej hafva något värde, men skada kulturväxterna genom att trängas med dem om utrymme och med dem dela den näring, åkerjorden har att erbjuda». Utskottet medgifver således, att det är af synnerlig vigt att jorden hålles ren och fri från ogräs äfvensom utsädet rent. Detta anser jag vara mycket viktigt särdeles för vårt land. Förhållandet är, såsom herrarne torde känna, att vårt land är af naturen synnerligen egnadt att producera utmärkt utsäde och är i det afseendet mycket mera gynnadt än de flesta länder i Europa. Detta beror derpå, att under normala år vi ha lagom nederbörd och måttlig värme, så att säden icke drifves för hastigt till mognad och att den under växten är i åtnjutande af en större mängd ljus än på andra håll, till följd af våra ljusa nätter. Allt detta gör, att vi kunna, om vårt jordbruk för öfrigt skötes väl, åstadkomma en utsädesvara, som blir af utmärkt beskaffenhet. Det är således för oss en synnerligen naturlig näring att lägga an på att tillgodose icke blott vårt eget lands, utan äfven andra länders behof af utmärkt god utsädesvara. Mycket återstår dock i den vägen att göra. Jag skall med afseende härpå taga mig friheten omtala ett yttrande af en tysk man, som genom sin ställning och sakkunskap måste anses för auktoritet. Jag träffade tillsammans med honom i Tyskland, då jag för ett par år sedan var stadd på återresa från Ungern, der jag varit svensk kommissarie vid en utsädesutställning. Han frågade hvad jag gjort i Ungern, och på mitt svar att jag varit der och anordnat en utställning af svenskt utsäde, uttalade han sin förundran öfver att Sverige kunde utställa utsäde. Han hade nemligen flere gånger rest härs och tvärs genom Sverige och dervid fått det intryck, att Sverige i allt för stor grad odlade ogräs på sina åkrar. Jag svarade, att det nog kunde förefalla vara allt för sant, men att det lyckligtvis finnes talrika undantag, i det att uti många delar af landet åkerbruket skötes med omsorg, och det var från sådana håll som detta utsäde kom, hvilket var utställt i Ungern. På kemiskt-teknisk väg har man i våra dagar lärt sig åstadkomma mycket äfven i fråga om landtmannaprodukter, och särskildt gäller det i fråga om surrogat. Men visst är, att aldrig skall man kunna åstadkomma något surrogat för god utsädesvara.

Utskottet säger vidare: »Det är dock obestriddigt att, huru mycket jordbrukaren än må lägga sig vinn om att hålla sin åkerjord fri från ogräs genom användande af ett i möjligaste måtto rent utsäde, hans bemödanden i sådant afseende i ej oväsentlig

mån motverkas, om ifrån tillgränsande jord ogräsfrön fritt och obehindradt få sprida sig.» — Det är ju alldeles detsamma jag sökt betona och framhålla. — »Och hvad nu särskildt angår jernvägsbankarne med deras stora sidoytor i dalöfvergångarne och de flestades förekommande stora genomskärningsytorna ikullar och höjder, så kunna nog dessa bankar mängenstädes synas vara, såsom motionären säger, »drifbankar» för sådana växter, mot hvilka den omsorgsfulle jordbrukaren måste föra ett ständigt utrotningskrig, om än på åtskilliga ställen äfven berörda jordområden tillvaratagas för odling af säd eller foderväxter.» Detta är också alldeles detsamma som jag framhållit. Det förhåller sig i verkligheten så, att bankarne utefter jernvägarne äro gynsammare för utvecklingen af en del ogräs än andra lokaler, därför att de bestå af lös jord och ha en synnerligen lämplig lutning mot horisonten. Hvad som särskildt gör att på de ställen af jernvägsbankarne, der ogräs framkommer, sådant frodas i synnerlig yppighet, är, att det der får ständigt och jemt stå i fred, ty ingen gör sig besvär att slå utaf det.

Angående åtgärder för hämmande af utbredningen af svårare åkerogräs från jernvägarnes områden.
(Forts.)

Utskottet fortsätter: »Men jernvägarnes områden äro tyvärr ej de enda platser, der de i motionen omnämnda svårare ogräsarterna få fritt och ohejdadt utveckla sig. Kanterna å våra många och långa landsvägar förete ofta en ännu yppigare flora af ogräs.»

Det är en sanning, att utefter våra landsvägar förekommer en mängd ogräs, men dessa ogräs äro i allmänhet icke så farliga för åkern som de ogräs, hvilka vanligen frodas på jernvägsbankarne. Tistlar förekomma nog utefter de allmänna vägarne, men det är då vägtistlar och blott sällan den så farliga åkertisteln, hvilken fordrar lösare jordmån. Några andra synnerligen svåra ogräs förekomma icke i samma grad der som utefter jernvägsbankarne med undantag möjligen af hästhofven.

Utskottet säger sedermera: »Vid dessa förhållanden torde det vara klart, att den af motionären ifrågasatta lagstiftning emot utbredningen af svårare åkerogräs från jernvägarnes områden — äfven om, emot hvad utskottet finner troligt, en sådan lag skulle kunna varda effektiv, och äfven om, hvad tvifvelaktigt synes, det vore billigt att göra särskildt jernvägsegarne till föremål för dylika föreskrifter — skulle endast i någon och kan hända jemförelsevis ringa mån verka i riktning att förhindra ogräsets spridande från främmande håll till åkerjorden.»

Utskottet uttalar här sin tvekan, om en sådan lag skall kunna göras effektiv. Då utskottet icke anfört några skäl härför, kan jag icke veta hvad utskottet härvid afsett. Så vidt jag kan se, skulle den förordning, jag föreslår, nemligen att jernvägsegarne skulle vara skyldige att två gånger om året på bestämda tider afslå ogräset, vara ett fullt verksamt sätt för att motverka spridningen af frön från jernvägsbankarne.

Vidare säger utskottet här, att det kan sättas i fråga, om

Angående åtgärder för hämmade af utbredningen af svårare åkerogräs från jernvägarnes områden.
(Forts.)

det är billigt att göra särskildt jernvägsegarne till föremål för dylika föreskrifter. Detta tror jag åter för min del vara ganska billigt, ty om landbrukarne ha ett ej ringa intresse af att hålla sin jord fri från ogräs, så är det alldeles likgiltigt för egarne af jernvägarne, om det der växer ogräs eller icke. Det förhåller sig i verkligheten så, att de delar af jernvägsbankarne, som äro beväxta med gräs eller säd, de delarne slår man, men de delar, som äro beväxta med ogräs, de få stå der orörda, och ogräset får frodas och fröa utaf sig i fred och ro. Att det skulle kunna vara af väsentligt gagn att få en lagstiftning mot ogrässpridning särskildt från jernvägsbankarne, inses lätt, om man betänker den mängd järnvägar, som finnas i vårt land. År 1886 mätte svenska statens järnvägar 2,469 kilometer, och de enskilda ej mindre än 4,808 kilometer i längd.

Utskottet fortsätter vidare: »Denna omständighet i och för för sig kan likväl icke vara ett tillräckligt skäl för motionens förkastande, då det ju låter tänka sig att alltid något genom den föreslagna lagen vunnas. Men det finnes ett annat förhållande, som för utskottet är afgörande, och det är, då den svenska lagen i fråga om ogräs innehåller bestämmelse endast rörande afsigtligt spridande deraf (8 kap. 4 § byggningsbalken), så skulle genom ett bifall till motionen ingången öppnas till ett lagstiftningsområde, inom hvilket sannolikt skulle göra sig gällande anspråk, de der lätteligen kunde komma i kollision med den enskildes fria egande- och dispositionsrätt öfver sin egendom.»

Utskottet påpekar här först och främst, att det redan finnes stadganden i svenska lagen mot ogräs, nemligen mot *afsigtigt* spridande af ogräs. Men man kan sätta i fråga, om det icke praktiskt taget göres lika stor skada genom spridningen af ogräs från järnvägsbankarne. Och då ogräset får stå der orubbadt och icke på något sätt hindras i sin utveckling, så kan ju den fröspridning, som derifrån nödvändigtvis eger rum, nära nog anses innebära en afsigtlig spridning. Men utskottet förmenar att »genom ett bifall till motionen skulle öppnas ingången till ett lagstiftningsområde, inom hvilket sannolikt skulle göra sig gällande anspråk, de der lätteligen kunde komma i kollision med den enskildes fria egande- och dispositionsrätt.» Jag kan icke riktigt förstå hvad utskottet syftar på i detta fall. Hvilka anspråk skulle kunna uppstå genom ett bifall till min motion och hvilka anspråk skulle kunna komma i kollision med den enskildes eganderätt? Om det varit så, att min motion åsyftat en inskränkning af eganderätten, skulle jag icke yttrat ett ord till dess försvar. Jag har tvärtom afsett att trygga den fria egande- och nyttjanderätten af jorden åt jordbrukarne genom att förebygga den betänkliga öfversvämmning af ogräs öfver deras tegar, som nu från främmande håll eger rum. Och om sådana anspråk, som utskottet befarar, skulle uppstå i sammanhang med en dylik lagstift-

ning, som den jag afser, är jag öfvertygad att den icke skulle hafva på senare tider vunnit en så allmän spridning, då — såsom jag i min motion nämnt — en motsvarande lagstiftning redan finnes införd i ett stort antal främmande länder. England, Skotland, och många af de tyska staterna hafva antagit en sådan lagstiftning. Och särskildt känner jag att förhållandet är sådant i Österrike. Der har den ena efter den andra af de österrikiska kronoländernas representationer begärt hos regeringen, att en sådan lagstiftning måtte komma till stånd; och på denna grund hafva lagar emot ogräs blifvit införda i Böhmen, Mähren, Nedre Österrike, Steyermark och Krain. Dylika lagar finnas till och med i extra-europeiska länder, och särskildt vill jag påpeka att så är förhållandet i vissa engelska kolonier, t. ex. Nya Zeeland.

Angående åtgärder för hämmningen af utbredningen af svårare åkerogräs från jernvägarnes områden.
(Forts.)

Slutligen säger utskottet: »I allmänhet torde det vara skäl att låta sig endast af den oafvisliga nödvändigheten drifvas in på ett nytt lagstiftningsfält, hvars gränser det ej är lätt att öfverskåda.» — Ja, deruti är jag fullt ense med utskottet, att man med stor försigtighet bör gifva sig in på nya lagstiftningsområden. Men då det gäller ett *ekonomiskt* lagstiftningsområde, så tror jag att man både kan och bör låta *klokheten* bestämma, om lagstiftning på detta område bör ega rum eller icke. Skall man vänta tills en »oafvislig nödvändighet» inträdt, i så måtto att ogräset tagit fullständigt öfver hand, då är det nästan för sent att göra något för att hejda dess utbredning. Och i detta afseende vill jag särskildt betona, att för Sverige det verkligen synes vara på tiden att med all magt vidtaga snabba och kraftiga åtgärder i sådan riktning. Ty det förhåller sig nu så, att under de sista båda decennierna ogräset hos oss tagit en sådan fart och spridning, bland annat just från jernvägsbankarne, att man icke kände något motstycke dertill för en 20 à 30 år sedan. Detta är fallet med ett af våra svåraste ogräs, hästhofven, och så förhåller det sig äfven med maskrosen, särskildt i de östra delarne af Sverige. Sådant är förhållandet äfven med hvitkullorna m. fl. Detta torde delvis bero på den omständigheten, att ett nytt brukningsätt gjort jorden gynsammare för ogräsens utveckling. En annan omständighet är den, att jorden mångenstädes genom rikligare gödning bibragts en högre växtkraft, hvilket särskildt beträffande maskrosen väsentligen medverkat till att denna vunnit en så stor spridning. Men icke blott i södra och mellersta delarne af vårt land hafva vissa ogräsväxter i senare tid erhållit en oroväckande spridning. Till och med i Norrland har i senare tider börjat uppträda ett farligt ogräs, hvilket står åkersenapen mycket nära, nemligen den s. k. dybrännan. Jag har icke sjelf varit i tillfälle att inhemta kännedom på platsen om detta ogräs. Men jag har min uppgift ifrån ett mycket trovärdigt håll, nemligen ifrån den bok om »Svenska ogräs, deras förekomst och ut-

Angående åtgärder för hämmning af utbredningen af svårare åkerogräs från jernvägarnes områden.
(Forts.)

bredning» som utgifvits af den på detta område särdeles sakkunnige direktör August Lyttkens.

På grund af min motion och hvad jag nu anfört anhåller jag om afslag på utskottets betänkande och bifall till motionen.

Herr Larsson från Upsala: Då jag inom utskottet uttalade en afvikande mening mot det slut, till hvilket utskottet kommit, emedan jag till en viss grad var öfvertygad att ett antagande af motionen skulle medföra gagn, så anhåller jag att få gifva detta till känna. Jag var i saknad af den fackkunskap, som fordrades för att jag skulle kunna afgifva en reservation, och på denna grund var det som jag underordnade mig utskottets beslut, ehuru jag icke gillar detsamma till alla delar.

Herr Kihlberg: Jag kan icke neka till att jag är på det varmaste intresserad för alla åtgärder, som kunna vidtagas för förhindrandet af ogräsens spridning. Och likaledes är jag temligen säker om, att det skulle intressera alla jordbrukare, om i detta hänseende kunde komma till stånd en lagstiftning, som vore praktisk och tillämplig, så att man icke lede skada af ogräs från kringliggande fält. Men det är just när det är fråga om den praktiska tillämpningen, som hvad motionären åsyftar möter sina stora svårigheter. Han har nu endast talat om jernvägsbankarne. Men jordbrukaren har andra grannar än jernvägsområdena, och dessa grannar, som äro landtbrukare sjelfve, förorsaka långt svårare olägenhet i berörda hänseende än jernvägsbankarne. Ty den ene jordbrukaren kan vara intresserad i att utrota ogräs från sin åker, men så är icke den andra, utan det ogräs som växer på hans åker flyger eftar frösättningen öfver till grannens.

Nu skall jag se till huru motionärens förslag, om det blefve antaget, skulle komma att verka, och jag skall först vända mig till hvad han sjelf säger i fråga om ogräsen. Han har talat om några ogräs, som äro synnerligen svåra, såsom hästhofven, maskrosen och ryssrofvan (*Bunias orientalis*). Han medgifver här, att dessa ogräs äro så svåra att utrota och hafva en sådan lifskraft, att endast om en liten del af ogräsets rot finnes kvar i jorden, det har förmåga att skjuta nya plantor, så att det är nödvändigt, om man vill blifva fullständigt befriad från dem, att gräfvu upp dem med rötterna planta för planta. Att emellertid ålägga jernvägsbolagen skyldigheten att företaga en dylik rensning inom sina områden, det säger motionären sjelf vara orimligt, och det anser jag också.

Sedan säger han, att det finnes ett annat sätt att göra lagstiftningen effektiv, nemligen att afslå jernvägsbankarnas sidor två gånger om året, i början af juni och i början af augusti. — Om man nu ser till hvad verkan detta kan hafva, så vill jag först tala om hästhofven. Hvarje landtman vet att detta svåra ogräs

blommar vid den tid, då man börjar vårarbeten på åkern, hvilket i Upland ofta inträffar i medlet af april. Icke många dagar derefter vet man huru växtens flygfrön spridas omkring fälten. Hvad det nu skulle verka till förhindrandet af den växtens spridning att afslå densamma i juni, kan jag icke förstå. — Hvad maskrosen beträffar, så blommar den en månad senare, men detta hindrar dock icke att äfven dess frön skulle efter blomningen kunna spridas, lika som förhållandet var med hästhofven, och då blir slåendet äfven af den växten utan ändamål.

Vidare hafva vi ryssrofvän (*Bunias orientalis*). Det är en växt, som visserligen blommar i början af juli. Men dess frön hinna mogna innan slottern i augusti skulle ega rum. Det kommer således äfven i fråga om den växten att blifva af ingen betydelse för hindrandet af dess spridning, om motionärens förslag antoges. Men den växten är dock icke för grannen ett så farligt ogräs som de båda förut nämnda. Ty dess frön äro tunga, så att de icke spridas för vinden; men för att utrota detta ogräs måste man gräfvä upp hvarje bit af roten, när man väl fått den in på sina åkrar.

Ifrågavarande ogräs har man således icke fått utbreddt här i landet, därför att fröna flyga öfver från den ena åkern till den andra, utan denna växt har man fått i åkern, när man köpt utsädesfrö, såsom råg, ifrån Ryssland och Finland, hvarifrån den växten inkommit i vårt land. Den har således icke kommit från jernvägsbankarne.

När man således genom den åtgärd, som motionären föreslagit, icke torde kunna erhålla något gagn, så tycker jag att det skulle vara alldeles för hårdt, att man skulle hindra jernvägsbolagen att draga nytta af de små jordremsor, de besitta och som de nu använda till slätter, genom att förbinda dem att afslå växtligheten å deras område i början af juni månad. Ty skulle de tvingas att slå i början af juni, så gjorde de en förlust, men icke ser jag hvem som skulle vinna derpå.

Jag tror därför att, om det också vore önskvärdt att förhindra spridandet af ogräs, man dock icke kan eller bör gå till väga på det sätt, som motionären föreslagit, och utskottet har för att kunna vinna det åsyftade målet icke heller kunnat finna något annat sätt, som är praktiskt utförbart. Då för öfrigt utskottet gifvit många andra skäl för sitt antagande, att motionärens förslag omöjligt kan genomföras, kan jag icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wittrock: Med anledning af ett uttalande från upplandsbanken skall jag be att få yttra några ord.

Det har sagts, att det sätt, som jag föreslagit att förhindra spridningen af ogräs från jernvägsbankarne, nemligen att dessa jernvägsbankar skulle afslås två gånger om året, den första

Angående åtgärder för hämmningen af utbredningen af svärare åkerogräs från jernvägarnes områden.
(Forts.)

Angående åtgärder för hämmningen af utbredningen af svårare åkerogräs från jernvägarnes områden.
(Forts.)

veckan af juni och första veckan af augusti, der ogräs förekommer, icke skulle åstadkomma några verkningar; och särskildt att två af de värsta ogräsen, hästhofven och maskrosen, icke skulle träffas af denna operation. Härtill vill jag svara, att i tidiga år blommor visserligen hästhofven redan i mars för att sätta frö i slutet af april och i maj. Men härvid tillgår det så, att dessa tidiga blommor i allmänhet icke gifva något grobart frö, utan detta fryser under utvecklingen bort. Undersöker man nemligen detta frö, så skall man finna att det är tomt, och att det icke är något grobart frö som flyger ikring.

Först de blommor, som uppträda i slutet af april och i maj, bruka delvis gifva fullmogen frukt, och dem kommer man mycket väl åt på jernvägsbankarne, om en afslåning eger rum i slutet af maj eller början af juni.

Hvad maskrosen beträffar, så börjar den i mellersta Sverige blomma i medlet af maj och fortsätter till efter midsommar. Om således en afslåning företages i slutet af maj eller början af juni, så träffar den dels de utslagna blommorna — någon fruktsättning har då ännu icke egt rum, åtminstone icke i någon nämnvärd grad — och dels de knoppar, som skulle blomma senare, och jag är därför öfvertygad om att dess fruktspridning skulle genom en dylik afslåning väsentligen förhindras.

Vidkommande det af talaren på uplandsbänken omnämnda ryssogräset, skulle äfven dess fruktsättning kunna fullständigt förhindras genom två afslåningar. Genom den första afslåningen hindrades de först utvecklade stjelkarne att blomma och sätta frukt; sedan utvecklades visserligen nya blombarande stjelkar, men dessa hinna alldeles icke sätta mogen frukt till början af augusti, då den andra afslåningen skulle ega rum. De stjelkar, som sedermera ytterligare kunna framkomma, hinna med säkerhet ej att gifva mogna frön före vinterns inträde.

Med anledning af ett i sammanhang härmed fäldt yttrande från uplandsbänken vill jag påpeka, att någon förlust icke komme att tillfogas jernvägsegarne härigenom, ty det är ju icke ifrågasatt, att en dylik afslåning två gånger om året skulle ega rum annorstädes än på de ställen, der svårare ogräs förekommer i större mängd. Den öfriga delen af marken med derå befintliga nyttiga växter skulle naturligtvis få skötas efter behag.

Härmed tror jag mig ha vederlagt de viktigaste af de inkast, som blifvit gjorda, och yrkar fortfarande bifall till min motion.

Herr Essén: Blott några få ord. Utskottets viktigaste skäl för afslag på motionen är, såsom kammaren behagade finna af utlåtandet, att utskottet icke vill tillstyrka kammaren att gifva sig in på ett nytt lagstiftningsområde. Jag tillåter mig fråga, huru långt man skall gå i fråga om inskränkningar i den enskildes

frihet. Vill man verkligen nu följa motionären till Nya Zeeland, för att derifrån hemta sina lagstiftningsprinciper? Vill man verkligen göra början till införande af författningar här i landet, som vid äventyr af böter och fängelse tillhålla folk att plocka bort ogräs? Jag tror man gör klokast i att afhålla sig från dylika experiment. Emellertid vill jag icke besvåra kammaren vidare, utan får på nyssnämnda af utskottet anförda hufvudsakligaste grund anhålla om bifall till utskottets hemställan.

Angående åtgärder för hämmning af utbredningen af svårare ogräs från jernvägarnes områden.
(Forts.)

Herrar *Björkman* och *Nilsson* i Skärhus instämde med herr *Essén*.

Herr *Kihlberg*: Mot hvad motionären nyss nämnde vill jag inlägga en liten protest. Han sade, att hästhofven kan i vårt land blomma första gången redan i mars månad, och att den första fruktsättningen icke är grobar, det vet äfven jag, likasom att det är de sista blommorna, som bilda frukten, men när blomningen försiggår så tidigt som i mars, hemställer jag till motionären, såsom sakkunnig i detta fall, huruvida hästhofven icke då har hunnit sprida flygfrö kring fälten före början af juni. Jag har såsom landtbrukare för öfrigt sjelf varit i tillfälle att se, att så egt rum, och tror därför på det, ehuru det är svårt att i detta fall göra invändningar mot en professor i botanik.

Hvad sedan »*Bunias orientalis*» beträffar, så har motionären sagt, att afslagningen i juni skulle förhindra denna växts utveckling på det sättet, att dess andra afslagning skulle göra växten oskadlig. Hvarje jordbrukare vet, hvilken seg lifskraft denna växt har, samt att efter hvarje afslagning nya skott uppträda strax derefter. Har växten blommat om igen i juni månad, kan den mycket väl mogna, innan början af augusti. Äfven detta har jag varit i tillfälle att sjelf se.

Motionären sade vidare, att det icke var hans mening att hindra slåttern å gräsvallarne invid jernvägarne, enär den af honom föreslagna åtgärden endast skulle träffa sådana platser, der det finnes svårare ogräs, såsom maskrosen, tisteln och hästhofven. Jag hemställer då, huru många af landtbrukarne kunna säga, att deras gräsfält äro fria från dessa växter. Huru skall man under dylika omständigheter kunna göra undantag för dem, såvida man icke vill bestämma, huru många och hvilket antal plantor, som få finnas på vissa jordområden, och detta kanske kommer att blifva något svårt.

Med anledning af hvad jag nu yttrat, kan jag icke se annat, än att de svårigheter, jag här påpekat, icke hafva blifvit genom motionärens yttrande förminskade.

Herr *Wittrock*: Jag skall icke länge upptaga kammarens tid och vill nu blott svara på den fråga, som stälts till mig af

utskottets ordförande. Han frågade huru långt man ville gå i den af mig angifna riktningen. Jag har i detta afseende tillräckligt tydligt uttalat mig i min motion, då jag deri icke begärt något annat, än att jernvägarne skola åläggas att afslå sina banvallar två gånger om året på de ställen, der ogräs af svårare art förekommer i större mängd. Så långt anser jag, att man för tillfället bör gå.

Herr Bexell: Jag har sålt jord till jernvägarne och fått så och så mycket för tunnlandet och derutöfver så och så mycket i skadeersättning. Jag tror, att i denna senare dervid äfven varit inbegripet det ohägn från ogräs, som jag fått lida af dessa växters förekomst på banvallarne. För min del anser jag, att vi äro alldeles redlösa här vid lag vis à vis jernvägarne, och tror, att det för öfrigt icke är så farligt, som här sagts. Jag håller mig till utskottets förslag.

Öfverläggningen var härmed slutad.

Efter det propositioner af herr talmanuen gifvits å så väl bifall till utskottets hemställan som afslag å densamma och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 7.

Föredrogos, hvart efter annat, och biföllos bankoutskottets memorial:

n:o 3, i fråga om afyttrande af de till Riksbankens egendom i Malmö hörande s. k. gårdejordar;

n:o 4, i fråga om afskrifning ur afdelningskontorets i Göteborg räkenskaper af åtskilliga fordringar;

n:o 5, i fråga om afskrifning af åtskilliga fordringar, tillhörande riksbankskontoret i Jönköping; och

n:o 6, angående afskrifning ur afdelningskontorets i Östersund räkenskaper af åtskilliga fordringar.

§ 8.

Lagutskottets memorial n:o 16, i anledning af Andra Kammarrens återremiss af 3:dje punkten i utskottets utlåtande n:o 10 öfver väckta motioner om ändringar i konkurslagen den 18 september 1862, som härefter föredrogs, lades till handlingarna.

§ 9.

Föredrogos, hvart efter annat, och biföllos lagutskottets utlåtanden:

n:o 17, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 1 kap. 1 § kyrkolagen; och

n:o 18, i anledning af väckt motion om upphäfvande af de i 10 kap. handelsbalken förekommande stadganden om borgen.

§ 10.

Likaledes biföllos Andra Kammarens tillfälliga utskotts här- efter hvart för sig föredragna utlåtanden:

n:o 11, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i laudtmäriteritaxan; och

n:o 12 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om sättet för uppgörande af markegångstaxorna.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag angående kammarens i dagens sammanträde fattade beslut.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr	<i>G. W. Svensson</i>	i Rydaholm	under 10 dag. fr. o. m. den	7 d:s.
»	<i>H. M. Kilman</i>	.....	» 14 »	» 11 »
»	<i>G. Mellin</i>	.....	» 14 »	» 9 »
»	<i>A. Larsson</i>	i Slättäng.....	» 8 »	» 4 »
»	<i>E. Andersson</i>	i Upsal.....	» 14 »	» 9 »
och »	<i>C. J. Pettersson</i>	i Eksebo	» 14 »	» 6 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 10,19 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.